

2023

Lietuvos žmogiškojo kapitalo būklė

Statistinė ataskaita

Žmogiškasis kapitalas siejamas su asmens nematerialiu turtu, kuris naudojamas ekonominei vertei kurti, ir sveikata, nes nuo jos priklauso žmogaus darbingumas, darbo efektyvumas, atsparumas stresui ir pan. Žmogiškasis kapitalas yra daugialypis ir kaupiamas per visą gyvenimo ciklą. Jis didina našumą, taigi ir pelningumą. Todėl manoma, kad kuo daugiau įmonė investuoja į savo darbuotojus, tuo didesnė jos produktyvumo ir sėkmės tikimybė. Šioje studijoje pateikiami numatomi užimtumo kaitos pokyčiai, pagrindinės žmogiškojo kapitalo Lietuvoje charakteristikos, analizuojama žmogiškojo kapitalo formavimo ir panaudojimo problematika (tarp jų užsienio piliečių), vertinama žmogiškojo kapitalo situacija prioritetiniuose sektoriuose.

Tyrimą atliko:

Giedrė Beleckienė, Liutauras Kazlavickas, Giedrius Padvilikis, Mariuš Palevič, Žilvinė Našlėnė, Ramunė Juozapaitienė, Povilas Vinikas, Rolandas Jakštys

Informacija tyrimo citavimui:

STRATA (2023). Žmogiškojo kapitalo būklė. Vyriausybės strateginės analizės centras.

Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti info@strata.gov.lt

Turinys

Turinys	3
Santrumpos	4
Apibrėžtys	4
1. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO SIGNALAI	5
2. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO RODIKLIAI	7
3. ŪKIO PLĖTRA IR ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS	10
3.1. Žmogiškojo kapitalo samprata ir poveikis ekonomikai	10
3.2. BVP ir užimtumas – prognozės	11
3.3. Gyventojai ir darbo jėga	13
3.4. Gyventojų sveikata	15
4. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO NAUDOJIMAS DARBO RINKOJE	18
4.1. Užimti gyventojai	18
4.2. Žmogiškojo kapitalo atitiktis darbo rinkos poreikiams	21
4.3. Užsieniečiai darbo rinkoje	23
5. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO FORMAVIMAS	27
5.1. Jaunimo ugdymas	27
5.2. Suaugusiųjų mokymas	30
5.3. Užsienio piliečių pritraukimas	31
6. ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS PRIORITETINIUOSE LIETUVOS SEKTORIUOSE	35
6.1. Prioritetinių sektorių plėtra ir darbuotojai	35
6.2. Užsieniečiai prioritetiniuose sektoriuose	36
6.3. Žmogiškojo kapitalo prioritetiniams sektoriams formavimas	37
1 priedas. Rodiklių aprašymai ir duomenų šaltiniai	38
2 priedas. Prioritetinių sektorių aprėptis	40

Santrumpos

AM	Aukštasis mokslas
BVP	Bendrasis vidaus produktas
CEDEFOP	Europos profesinio mokymo raidos centras
EU27	Europos Sąjungos šalys
EUROSTAT	Europos Sąjungos statistikos tarnyba
EVRK	Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius
IKT	Informacinės ir komunikacinės technologijos
ISCED	Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija
LPK	Lietuvos profesijų klasifikatorius
LR	Lietuvos Respublika
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
NŠA	Nacionalinė švietimo plėtros agentūra
NŽIS	Nacionalinė žmoniškųjų išteklių stebėseną
PM	Profesinis mokymas
PPGM	Prarasti potencialūs gyvenimo metai
PUPP	Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas
SGT	Sveiko gyvenimo trukmė
SODRA	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba
SRATA	Vyriausybės strateginės analizės centras
ŠVIS	Švietimo valdymo informacinė sistema
VBE	Valstybinis brandos egzaminas
VDA	Valstybės duomenų agentūra
VGT	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė

Apibrėžtys

Darbo jėga	Užimtieji ir bedarbiai
Užimtieji	Samdomi darbuotojai ir (arba) dirbantys savarankiškai

Išsilavinimo lygmuo pagal ISCED:

- aukštas – ISCED 5, 6, 7, 8
- vidutinis – ISCED 3, 4
- žemas – ISCED 0, 1, 2

Profesijų grupės pagal kvalifikacijos lygmenį:

- aukštas – LPK 1, 2, 3
- vidutinis – LPK 4, 5, 6, 7, 8
- žemas – LPK 9

1. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO SIGNALAI

Prognozuojama užimtumo kaita	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pagal Ekonominės raidos scenarijų 2023–2026 metams tikimasi ekonomikos augimo, tačiau lygiagrečiai prognozuojamas nedarbo lygio didėjimas. ▪ Tikėtina, kad ekonomikos augimo sulėtėjimas gali padidinti jaunimo nedarbo lygį, taip pat nedarbą tarp nekvalifikuotų ir mažai kvalifikuotų darbuotojų. ▪ Didžiausias poreikis prognozuojamas aukštos kvalifikacijos reikalaujantiems darbams (specialistams, technikams ir jaunesniesiems specialistams). Tokios darbo vietos turėtų sudaryti daugiau kaip du trečdalius užimtumo paklausos iki 2030 metų. ▪ Daugiausia naujų darbo galimybių numatoma finansinių paslaugų, informacijos ir ryšių, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuose. ▪ Demografiniai pokyčiai lems darbo jėgos mažėjimą, ypač moterų. Prognozuojama, kad nuo 2021 m. iki 2030 m. moterų darbo jėgos metinis mažėjimo lygis bus beveik 3 kartus didesnis už vyrų.
-------------------------------------	---

Problema	Įrodymai	Galimybės
Didelė žmogiškojo kapitalo praradimo rizika	<p>Tarp samdomų Lietuvos piliečių vyresnio amžiaus (55+) žmonės sudaro beveik trečdalį darbuotojų ir tai gali sukelti tam tikrų įtampų darbo rinkoje (27,3 proc. 2022 m.). Didžiausias vyresnio amžiaus darbuotojų skaičius yra švietimo srityje. Toliau rikiuojasi apdirbamosios gamybos, didmeninės ir mažmeninės prekybos, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo sektoriai.</p> <p>Darbingo amžiaus lietuvių, kurie gyvena kitose Europos Sąjungos šalyse, dalis nuolat auga, o grįžtančių lietuvių srautas mažėja, vis mažiau atvyksta darbuotojų iš kitų Europos Sąjungos šalių.</p> <p>VGT – vienas blogiausių rodiklių, palyginti su kitomis Europos Sąjungos šalimis. 2021 m. rodiklio reikšmė – 74,2 metų. Vyrų VGT – 9,3 metų trumpesnė už moterų.</p> <p>2022 m. beveik kas dešimtas samdomas darbuotojas buvo užsienietis (9,3 proc. užimtųjų). Nuo karo pradžios Lietuvoje pradėjo dirbti 27,6 tūkst. Ukrainos piliečių. Pasikeitus situacijai, Ukrainos ir Baltarusijos piliečiai gali norėti grįžti į savo šalis ir tai galėtų sukelti didelių iššūkių užpildant atsilaisvinusias darbo vietas.</p>	<p>Lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, Lietuvoje taikomos prevencinės priemonės mirtingumui mažinti yra nepakankamai efektyvios, ypač vyrų atžvilgiu.</p> <p>16 metų amžiaus ir jaunesnių žmonių fizinio aktyvumo lygis nesiekia Europos Sąjungos šalių vidurkio.</p> <p>Remiantis Rytų Europos studijų centro atlikto tyrimo rezultatais¹, beveik 35 proc. respondentų į klausimą, ar ketina atsiradus galimybei grįžti į Baltarusiją, atsakė teigiamai (apie 21 proc. – atsakė neigiamai).</p> <p>Lietuvos aukštojo mokslo patrauklumas užsienio piliečiams nuosekliai auga. Įstojančių ir baigiančių studijas Lietuvoje užsienio piliečių skaičius stabiliai didėja ir per 11 metų – patrigubėjo (nuo 1,4 tūkst. iki 4,1 tūkst.).</p>

¹ Dambruskaitė, Ž. (2022). Migracija iš Baltarusijos ir imigrantų ekonominė, socialinė ir politinė integracija Lietuvoje. Rytų Europos studijų centras. Prieiga per internetą: <https://www.eesc.lt/publikacija/resc-tyrimas-apie-baltarusiu-migrantus-lietuvoje/>

Žmogiškojo kapitalo įgūdžių formavimo ir panaudojimo disbalansas	<p>Aukšto išsilavinimo Lietuvos gyventojų nedarbas po truputį auga (nuo 12,7 iki 14,5 proc. tarp darbo neturinčių asmenų 2018–2022 m.).</p> <p>Baigusieji AM dažniau nei baigusieji PM dirba žemesnės kvalifikacijos reikalaujantį darbą. Pirma, AM absolventų yra žymiai daugiau, nei PM, o tai reiškia, kad absolventų pasiūla pagal išsilavinimą neatitinka darbo vietų struktūros pagal joms reikalingą kvalifikacijos lygį. Taip pat, tarp registruojamų laisvų darbo vietų vyrauja vidutinės kvalifikacijos reikalaujantys darbai. Todėl jaunuoliai, turintys aukštąjį išsilavinimą, renkasi žemesnės kvalifikacijos reikalaujančius darbus. Antra, gali būti, kad įgyto aukštojo išsilavinimo kokybė netenkina darbdavių reikalavimų.</p> <p>Tarp užsieniečių, kurie dirba samdomą darbą Lietuvoje, labai maža dalis (14,8 proc.) dirba aukšto išsilavinimo lygio darbuose. Samdomų užsieniečių dalis nuo visų darbuotojų šio lygmens darbuose per paskutinius ketverius metus šiek tiek augo (nuo 1,9 proc. 2020 m. iki 3,3 proc. 2022 m.).</p>	<p>Egzistuoja dideli skirtumai tarp miesto ir kaimo ankstyvoje žmogiškojo kapitalo ugdymo stadijoje.</p> <p>2022 m. duomenimis, matematikos VBE rezultatai buvo prasčiausi per paskutinius ketverius metus: egzaminą išlaikė tik 40,2 proc. abiturientų, trečdalis – nesiregistravo laikyti.</p> <p>Absolventų struktūroje dominuoja AM absolventai, nors ūkio darbo vietų struktūra kiek kitokia: aukšto ir vidutinio kvalifikacijos lygmens darbai sudaro panašias proporcijas.</p> <p>Lietuva patenka tarp šalių, kurių darbuotojų dalyvavimo tęstiniame mokyme, finansuojamame darbdavių, rodikliai mažiausi.</p> <p>Mokymosi visą gyvenimo lygio atotrūkis tarp miesto ir kaimo ir toliau išlieka didesnis už 2018 m. Tarp priešasčių – skurdo lygio (didesnis kaime, nei mieste) apimtys ir išsilavinimo skirtumai.</p> <p>Dažniau mažesni įgūdžiai buvo reikalingi užsienio pilietėms moterims (15,5 proc.), palyginti su vyrais (0,9 proc.), o tai gali signalizuoti, kad užsienio pilietėms moterims sunkiau susirasti įgūdžių lygį atitinkantį darbą Lietuvoje.</p>
Daugėja socialinių iššūkių žmogiškojo kapitalo atžvilgiu	<p>Vyresnio amžiaus (55+) darbuotojų dalis auga, o SGT – viena trumpiausių tarp Europos Sąjungos šalių (56,8 metai 2020 m.).</p> <p>Lietuvos 15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygis yra mažiausias tarp asmenų, kurių išsilavinimas žemesnis už vidurinį, ir ekonomikos lėtėjimo atveju jie yra tarp pažeidžiamiausių.</p> <p>Didėja užsienio bedarbių skaičius – 2022 m. bedarbių užsieniečių buvo maždaug keturis kartus daugiau nei 2021 m.</p> <p>Tarp grįžtančių lietuvių daugėja vyresnio (50+) amžiaus žmonių.</p> <p>2022 m. pabėgėlių dėl karo Ukrainoje skaičius siekė daugiau nei 64 tūkst. žmonių</p>	<p>Kas trečias įregistruotas bedarbis (35,1 proc.) yra nekvalifikuotas. Daugiau nei pusė bedarbio statusą turinčių jaunuolių iki 29 metų amžiaus neturi profesinės kvalifikacijos, o 16–24 m. amžiaus grupėje profesijos neturi du trečdaliai.</p> <p>Jaunuoliai iš pažeidžiamų socialinių grupių turi mažiau galimybių studijuoti AM, palygti su jų bendraamžiais.</p> <p>Stebimi reikšmingai skirtumai tarp Lietuvos ir užsienio piliečių, kurie dirba to paties kvalifikacijos lygmens darbuose, užmokesčio. Aukštos kvalifikacijos reikalaujančiuose darbuose užsieniečių vidutinis darbo užmokestis yra didesnis už lietuvių, o vidutinio ir žemo lygmens darbuose – žemesnis.</p>

2. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO RODIKLIAI

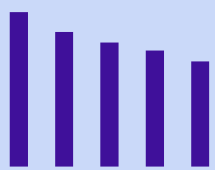
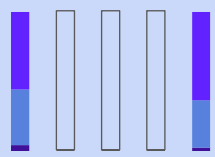
ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS

	2018	2019	2020	2021	2022	
15–64 metų amžiaus darbo jėga , tūkst.	1 413,2	1 416,0	1 423,0	1 414,4	1 443,2	
25–64 metų amžiaus gyventojų, kurie įgiję aukštą išsilavinimą , dalis nuo visų gyventojų	41,7 %	43,2 %	44,1 %	45,3 %	46,5 %	
Gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė , metai	76,0	76,5	75,1	74,5	-	
15–64 metų amžiaus užimtieji , tūkst. Piliečiai: Lietuvos	1 207,6	1 260,3	1 221,4	1 296,8	1 272,8	
55 metų amžiaus ir vyresnių užimtųjų dalis nuo visų užimtųjų Piliečiai: Lietuvos	24,9 %	25,3 %	25,9 %	25,9 %	26,8 %	
Tik savarankiškai dirbančių dalis nuo visų užimtųjų Piliečiai: Lietuvos	7,2 %	7,2 %	6,5 %	10,0 %	10,5 %	
Užsienio piliečių dalis nuo visų užimtųjų Piliečiai: Užsienio	4,4 %	5,8 %	6,3 %	7,0 %	9,3 %	

ŽMOGIŠKOJO KAPITALO PANAUDOJIMAS

		2018	2019	2020	2021	2022	
15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygis		72,4 %	73,0 %	71,6 %	72,5 %	73,8 %	
Samdomų darbuotojų struktūra pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį Piliečiai: Lietuvos & Užsienio	Aukštas	43,6 %	43,4 %	44,4 %	44,3 %	44,6 %	
	Vidutinis	44,5 %	45,1 %	44,3 %	44,4 %	44,2 %	
	Žemas	11,9 %	11,5 %	11,3 %	11,3 %	11,2 %	
Samdomų užsienio piliečių struktūra pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį Piliečiai: Užsienio	Aukštas	-	13,5 %	12,6 %	13,1 %	14,8 %	
	Vidutinis	-	83,6 %	84,4 %	83,2 %	78,5 %	
	Žemas	-	3,0 %	2,9 %	3,7 %	6,7 %	
Samdomų užsienio piliečių dalis aukšto lygmens kvalifikacijos profesijų grupėse nuo visų samdomų darbuotojų tose profesijų grupėse Piliečiai: Užsienio		1,8 %	1,9 %	1,9 %	2,2 %	3,3 %	
AM absolventų vertikali įgūdžių neatitiktis Piliečiai: Lietuvos & Užsienio		30,0 %	28,8 %	27,0 %	23,6 %	21,5 %	
PM absolventų vertikali įgūdžių neatitiktis Piliečiai: Lietuvos & Užsienio		41,7 %	40,0 %	42,4 %	39,7 %	38,1 %	

ŽMOGIŠKOJO KAPITALO FORMAVIMAS

	2018	2019	2020	2021	2022		
25 – 64 metų amžiaus gyventojų mokymosi visą gyvenimą lygis	6,6 %	7,0 %	7,2 %	8,5 %	8,5 %		
Nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio 15-24 metų amžiaus jaunimo dalis	8,0 %	8,6 %	10,8 %	10,9 %	9,7 %		
Užsienio piliečių dalis tarp AM (visų pakopų) studentų Piliečiai: Užsienio	5,6 %	6,3 %	7,3 %	8,6 %	10,3 %		
PM ir AM absolventų skaičius Piliečiai: Lietuvos & Užsienio	34 095	29 687	27 364	25 569	23 177		
AM ir PM absolventų pasiskirstymas pagal kvalifikaciją Piliečiai: Lietuvos & Užsienio	Aukštasis	55,8 %	59,1 %	61,3 %	62,2 %	63,5 %	
	PM su viduriniu	40,0 %	36,6 %	34,4 %	35,6 %	34,0 %	
	PM be vidurinio	4,3 %	4,2 %	4,3 %	2,2 %	2,5 %	

3. ŪKIO PLĖTRA IR ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS

3.1. Žmogiškojo kapitalo samprata ir poveikis ekonomikai

BVP leidžia įvertinti šalies ekonomikos dydį, stebėti, kaip ekonominis augimas kinta laike. Tarp pagrindinių ekonomikos augimo veiksnių – darbo jėga ir žmogiškasis kapitalas (ŽK).

Darbo jėga suprantama kaip ekonomiškai aktyvių žmonių skaičius, t. y. visi užimti gyventojai ir bedarbiai².

Žmogiškasis kapitalas siejamas su asmens nematerialiu turtu, kuris naudojamas ekonominei vertei kurti. Nematerialus asmens turtas apibrėžiamas žmogaus turimu išsilavinimu, patirtimi, įgūdžiais, savybėmis, kurie padeda kurti asmeninę, socialinę ir ekonominę gerovę³. Dažnai minimas ir sveikatos vaidmuo, nes nuo jo priklauso žmogaus darbingumas, darbo efektyvumas, atsparumas stresui ir pan.⁴ **Šioje studijoje žmogiškasis kapitalas suprantamas plačiąja prasme, t. y. apima išsilavinimą, darbo patirtį ir sveikatą.**

Žmogiškasis kapitalas yra daugialypis ir kaupiamas per visą gyvenimo ciklą. Daugelio mokslininkų nuomone išsilavinimas yra kertinis žmogiškojo kapitalo elementas. Žmonės įgiję geresnį išsilavinimą ir profesinį pasirėngimą pasiekia geresnių darbo rezultatų ir jų atlygis didesnis palyginus su tais, kurių žmogiškasis kapitalas prastesnis. Taigi, aukštesnis išsilavinimo lygis turi teigiamą poveikį ekonomikos augimui. Statistiniai Lietuvos duomenys patvirtina minėtą teiginį, kadangi regionuose, kuriuose yra santykinai daugiau išsilavinusių darbo jėgos, sukuriama ir didesnis BVP vienam gyventojui⁵. Taip pat, darbuotojai turintys aukštesnį išsilavinimą pasižymi tam tikromis savybėmis, tarp kurių ir mažesnė tikimybė, kad jie įsisavins nesveikus įpročius, tokius kaip rūkymas, gausus alkoholio vartojimas ir neteisėtų narkotikų vartojimas. Tai reiškia, kad aukštesnio lygio žmogiškasis kapitalas yra tarp pagrindinių prielaidų sveikai gyvensenai užtikrinti.

Įrodyta, kad egzistuoja tiesioginis ryšys tarp investicijų į švietimą ir ekonomikos augimo⁶. Žmogiškasis kapitalas didina našumą, taigi ir pelningumą. Todėl manoma, kad kuo daugiau įmonė investuoja į savo darbuotojus, tuo didesnė jos produktyvumo ir sėkmės tikimybė. Pastebėta, kad technologiškai progresyvios pramonės šakos (matuojant vidutiniu technologijos pakeitimo tempu) linkusios daugiau dėmesio skirti darbuotojų mokymui nei šakos, kurios atsilieka nuo technologinių naujovių⁷. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad svarbus ne tik investicijų į švietimą dydis, tačiau ir rezultatų kokybė. Pastaroji gali būti pamatuota mokymosi pasiekimų vertinimu (pavyzdžiui, PISA tyrimas, suaugusiųjų kompetencijų vertinimo tyrimas), pozicija darbo rinkoje (pavyzdžiui, išsilavinimo ir darbo vietos atitiktis) ir pan.

Žmogiškojo kapitalo formavimo pagrindas – naujų žinių ir įgūdžių įgijimas. Tai gali būti pasiekta įvairiais gyvenimo tarpsniais ir įvairiomis formomis, t. y. per formalųjį ir neformalųjį švietimą, patirtį darbo vietoje. Kiekvienam individui būdingi tam tikri žmogiškojo kapitalo formavimo ypatumai, kurie priklauso nuo individualių sugebėjimų. Kitaip tariant, tie patys ištekliai, skirti žmogiškajam kapitalui formuoti, skirtingiems asmenims gali sukurti

² <https://osp.stat.gov.lt/darbo-rinka-lietuvoje-2020/savokos>

³ Terminology of European education and training policy. Prieiga per internetą: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/4117>

⁴ Bagdanavičius, J. (2002). Žmogiškasis kapitalas. Vilnius

⁵ Butkus, J., Matuzevičiūtė, K. (2009). Regioninis išsilavinusios darbo jėgos pasiskirstymas ir ekonominis augimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 2009. 1 (14)

⁶ Wilson, R. A. & Briscoe, G. (2004). The impact of human capital on economic growth: a review. Prieiga per internetą: https://www.cedefop.europa.eu/files/BgR3_Wilson.pdf

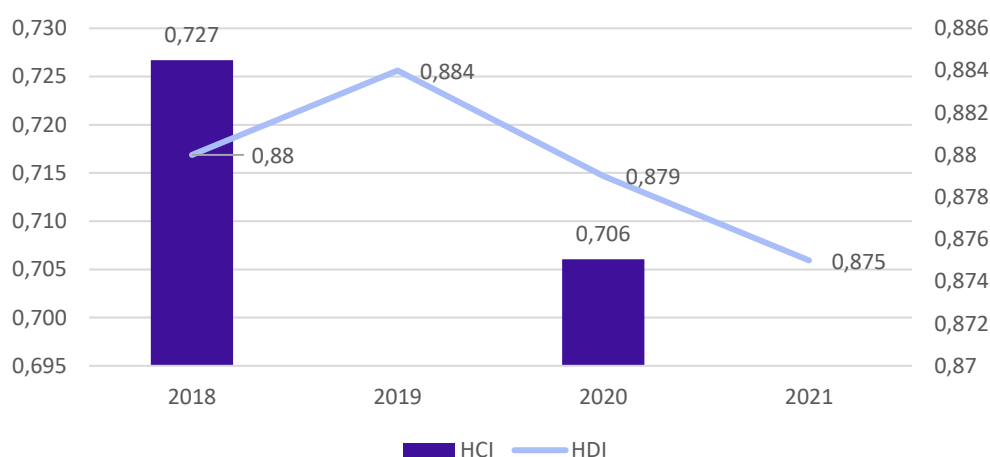
⁷ Butkus, J., Matuzevičiūtė, K. (2009). Regioninis išsilavinusios darbo jėgos pasiskirstymas ir ekonominis augimas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 2009. 1 (14)

nevienodą žmogiškojo kapitalo rezultatą. Kita vertus, egzistuoja žmogiškojo kapitalo nuvertėjimo problema. Paprastai ją parodo žemas atlyginimas, menkas gebėjimas išlikti darbo rinkoje. Dažniausiai žmogiškasis kapitalas gali nuvertėti dėl nedarbo, traumų, psichikos nuosmukio arba nepakankamo gebėjimo spėti su naujovėmis.

Žmogiškasis kapitalas matuojamas įvairiais būdais ir indeksais. Vienas jų – **Žmogaus socialinės raidos indeksas (HDI)**⁸, kurį sudaro sveikatos, žinių ir pragyvenimo rodikliai. Jie apima tokius kintamuosius kaip tikėtina gyvenimo trukmė, tikėtinas metų, praleistų mokantis, skaičius, vidutinis mokymosi metų skaičius, BVP vienam gyventojui. HDI skirtas šalies išsivystymo lygiui matuoti, t. y. žmonės ir jų galimybės vertinamos kaip pagrindinis šalies raidos kriterijus. Pasaulio bankas skaičiuoja **Žmogiškojo kapitalo indeksą (HCI)**⁹, kuris matuoja, kokį žmogiškąjį kapitalą šiandien gimęs žmogus sukaups iki 18 metų konkrečioje valstybėje, t. y. parodo, kaip dabartiniai sveikatos ir švietimo rezultatai formuoja būsimų darbuotojų produktyvumą. HCI apima žinių, įgūdžių ir sveikatos elementus. Šiuo indeksu siekiama paskatinti valstybes investuoti į žmogiškąjį kapitalą ir socialinę apsaugą.

Nors žmogiškąjį kapitalą matuojančių indeksų reikšmės pakankamai geros, jų sumažėjimas gali signalizuoti apie artėjančius žmogiškojo kapitalo formavimo iššūkius. Remiantis HDI reikšmėmis, Lietuva vertinama pakankamai gerai, t. y. indekso reikšmė išaugo nuo 0,734 balo 1990 m. iki 0,875 balo 2021 m., ir patenka tarp šalių, kurios turi aukštą žmonių išsivystymo lygį. Vidutinis metinis HDI augimas, skaičiuojant nuo 2010 m., sudaro 0,35 proc. Rezultatai pagal HCI irgi yra teigiami, t. y. Lietuvos reikšmė yra aukštesnė už Europos ir Centrinės Azijos šalių vidurkį, tačiau nežymiai mažesnė už dideles pajamas gaunančių šalių vidurkį. Abiem atvejais Lietuvos rezultatai yra prastesni už Estijos ir Lenkijos rodiklius. Pastebima, kad HDI ir HCI reikšmės 2020 ir 2021 m. mažėjo (3.1 pav.). Tai gali būti COVID-19 pasekmė, tačiau kartu, gali signalizuoti ir apie naujai kylančias žmogiškojo kapitalo formavimo problemas.

3.1 pav. HDI ir HCI indeksų kaita 2018 – 2021 m.

Duomenų šaltiniai: UNDP, The World Bank

3.2. BVP ir užimtumas – prognozės

Sulėtėjusi šalies raida 2022 m. mažai paveikė darbo rinką. 2022 m. Lietuvos ekonomika augo lėčiau, palyginti su 2021 m.¹⁰ Lietuvos banko vertinimu, 2022 m. vidutinis realiojo BVP pokytis per ketvirtį Lietuvoje buvo neigiamas (–0,1 %), o euro zonoje tuo pačiu metu šis rodiklis vidutiniškai padidėjo 0,5 proc.¹¹ Sulėtėjęs ūkio augimas

⁸ Human Development Index (HDI). Prieiga per internetą: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

⁹ World Bank. 2020. The Human Capital Index 2020 Update; The Human Capital Index 2020 Update : Human Capital in the Time of COVID-19. © World Bank, Washington, DC. Prieiga per internetą: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/93f8fbc6-4513-58e7-82ec-af4636380319>

¹⁰ 2022 m. BVP metinis pokytis siekė 1,9 proc., o 2021 m. buvo 6,0 proc. Finansų ministerija. Naujausi Lietuvos ekonomikos ir finansų rodikliai. Prieiga per internetą: <https://www.seb.lt/naujausi-lietuvos-ekonomikos-ir-finansu-rodikliai#ekonomika-ir-pagrindiniai-sektorai>

¹¹ Lietuvos bankas (2023). Lietuvos ekonomikos apžvalga. 2023 kovas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/40652_bef09070406c0b0353504d25bb9d2dfa.pdf

neigiamos įtakos darbo rinkai neturėjo. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis prieš mokesčius toliau didėjo ir pasiekė 1 802 eurus (2021 m. buvo 1 590 eurų)¹². Tuo pačiu laikotarpiu užimtųjų skaičius padidėjo 3,8 proc.¹³, o nedarbo lygis sumažėjo iki 5,9 proc.¹⁴ Tai aiškinama vyravusiu įmonių nusiteikimu neskubėti atsisakyti papildomų darbuotojų samdos ir tikintis greito ūkio atsigavimo¹⁵.

Nors artimiausiu metu tikimasi ekonomikos augimo, tačiau lygiagrečiai prognozuojamas nedarbo lygio didėjimas. 2023 m. tikimasi teigiamo BVP pokyčio, t. y. laukiamas ūkio atsigavimas. Tam įtakos turės didėsianti gyventojų perkamoji galia, gausėsiančios investicijos ir gerėsianti užsienio prekybos partnerių padėtis¹⁶. Pagal ekonominės raidos scenarijų¹⁷ tikimasi kiek lėtesnio ūkio augimo nei pagal Lietuvos banko makroekonominės prognozes¹⁸. Numatoma, kad 2023 m. sumažės užimtųjų skaičius ir padidės nedarbo lygis (3.1. lentelė). Tai sietina su dėl karo Ukrainoje pablogėjusiais verslo lūkesčiais ir susilpnėjusia eksportuojamos produkcijos paklausa. Tikėtina, kad labiausiai neigiamos pasekmės paveiks nekvalifikuotų ir mažai kvalifikuotų darbuotojų paklausą, jaunimo nedarbą¹⁹.

3.1 lentelė. Lietuvos ekonomikos plėtra pagal ekonominės raidos scenarijų²⁰

	Rodiklio pavadinimas	2022	2023	2024	2025	2026
Ekonominės raidos scenarijus	BVP palyginamosiomis kainomis pokytis, procentais	1,9	0,5	3,0	3,0	3,0
	Užimtųjų skaičiaus pokytis, procentais	3,8	-0,7	0,0	-0,1	0,2
	Nedarbo lygis, procentais	5,9	7,0	6,8	6,5	6,3

Duomenų šaltinis: Lietuvos Respublikos finansų ministerija

Numatoma, kad ateityje apskritai darbo vietų paklausa Lietuvoje mažės, tačiau aukštos kvalifikacijos darbuotojų poreikis išliks. Užimtumo paklausa rodo, kiek darbo vietų reikės užpildyti dėl ūkio plėtros (naujai sukurtos / panaikintos darbo vietos) ir pakeitimo poreikio (pavyzdžiui, išėjimo į pensiją, mirties, emigracijos ir pan.). Remiantis CEDEFOP prognozėmis, Lietuvoje 2022–2035 metais tikėtinas užimtumo, t. y. darbo vietų paklausos, mažėjimas. Prognozuojamas vidutinis metinis užimtumo augimas šalyje bus neigiamas (-0,6 proc.), o EU27 jis bus teigiamas (+0,2 proc.)²¹. Daugiausia naujų darbo galimybių numatoma finansinių paslaugų, informacijos ir ryšių, apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuose²².

Vertinant užimtumo kaitą pagal profesijų grupes, didžiausias poreikis prognozuojamas aukštos kvalifikacijos reikalaujantiems darbams (specialistams, technikams ir jaunesniesiems specialistams)²³. Jie turėtų sudaryti daugiau kaip du trečdalius užimtumo paklausos iki 2030 metų²⁴.

¹² LR finansų ministerija. Naujaisi Lietuvos ekonomikos ir finansų rodikliai. Prieiga per internetą:

<https://www.seb.lt/naujaisi-lietuvas-ekonomikos-ir-finansu-rodikliai#ekonomika-ir-pagrindiniai-sektorai>

¹³ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=29039866-8737-492b-8e35-87b7c4f05985#/>

¹⁴ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=a77dd930-6578-4e37-8556-14c4aa4c31ad#/>

¹⁵ Lietuvos bankas (2023). Lietuvos ekonomikos apžvalga. 2023 kovas. Prieiga per internetą:

https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/40652_bef09070406c0b0353504d25bb9d2dfa.pdf

¹⁶ Ten pat

¹⁷ LR finansų ministerija. Ekonominės raidos scenarijus. Prieiga per internetą:

<https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus>

¹⁸ Lietuvos bankas. Makroekonominės prognozės. 2023 m. kovas. Prieiga per internetą:

<https://www.lb.lt/lt/leidiniai/makroekonominės-prognozes-2023-m-kovo-men>

¹⁹ LR finansų ministerija. Ekonominės raidos scenarijus 2023–2026 metams (2023 m. kovo 20 d.). Prieiga per internetą:

https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/ERS%20aprasymas_2023_kovas_SKELBIMUI.pdf

²⁰ LR finansų ministerija. Ekonominės raidos scenarijus. Prieiga per internetą:

<https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonomines-raidos-scenarijus>

²¹ CEDEFOP. Future annual employment growth. Prieiga per internetą:

<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence/future-annual-employment-growth?country=LT&year=2022-2035#4>

²² Ten pat

²³ CEDEFOP (2020). 2020 skills forecast Lithuania. Prieiga per internetą: <https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/lithuania-2020-skills-forecast>

²⁴ CEDEFOP. Future annual employment growth. Prieiga per internetą:

<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence/future-annual-employment-growth?country=LT&year=2022-2035#4>

3.3. Gyventojai ir darbo jėga

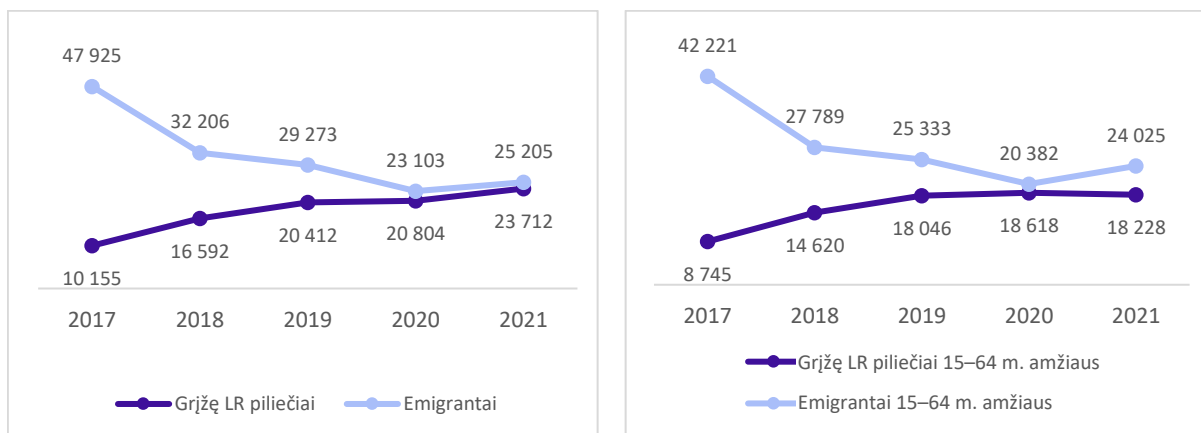
Gyventojų skaičius 2023 m. pradžioje, palyginus su 2022 m. pradžia, išaugo dėl didelio imigrantų srauto.

Lietuvoje 2023 m. pradžioje, išankstiniais duomenimis, gyveno 2 mln. 860 tūkst. nuolatinių gyventojų (asmenys, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta ataskaitiniu laikotarpiu yra Lietuvos Respublikoje)²⁵, t. y. beveik 2 proc. daugiau nei 2022 m. Gyventojų skaičiaus pokyčiui įtakos turėjo teigiama tarptautinė migracija ir neigiama natūrali gyventojų kaita. 2022 m. iš Lietuvos emigravo kiek mažiau žmonių, palyginti su 2021 m. (atitinkamai 23,0 tūkst. ir 25,2 tūkst.), tačiau imigrantų skaičius išaugo daugiau negu dvigubai (2022 m. imigravo 95,4 tūkst. žmonių, palyginti su 44,9 tūkst. 2021 m.)²⁶. Tarp priežasčių – karas Ukrainoje. Natūrali gyventojų kaita 2022 m. išliko neigiama, tačiau mirčių skaičius mažiau viršijo gimusiųjų, palyginti su 2021 m. rezultatais (2022 m. 18,4 tūkst. daugiau žmonių mirė nei gimė, o 2021 m. – 24,4 tūkst.)²⁷.

Emigracija turi vis mažiau įtakos gyventojų skaičiaus kaitai, tačiau tikėtinas neigiamas jos poveikis darbo jėgos atžvilgiu.

Skirtumas tarp išvykstančių ir grįžtančių žmonių skaičiaus nuolat mažėja, t. y. grįžta maždaug tiek pat, kiek išvyksta (3.2 pav.). Vertinant darbingo amžiaus žmones, situacija kiek kitokia. Oficialiosios statistikos duomenimis²⁸, 2018–2021 m. laikotarpiu iš Lietuvos per metus vidutiniškai išvyksta apie 1,3 proc. darbingo amžiaus (15–64 metų) gyventojų. Jie sudaro didžiąją emigrantų²⁹ dalį (2021 m. – 95,3 proc.). Tarp grįžtančių daugumą irgi sudaro darbingo amžiaus žmonės, tik jų dalis mažesnė, lyginant su išvykusiais. Stebima, kad daugėja grįžtančių vyresnio amžiaus žmonių. Palyginti su 2020 m. duomenimis 50–64 metų amžiaus asmenų dalis tarp 2021 m. grįžusių darbingo amžiaus piliečių išaugo dvigubai (atitinkamai 12,4 proc. ir 25,2 proc.). Be to, migracijos tendencijos rodo, kad darbingo amžiaus lietuvių, kurie gyvena EU27, dalis nuolat auga ir gerokai viršija EU27 vidurkį³⁰. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nuo 2018 m. tarp emigrantų vyrauja darbingo amžiaus vyrai, t. y. jų išvyksta daugiau negu moterų (3.3 pav.). Vyrų dalis bendrame išvykusiųjų skaičiuje 2021 m. siekė 70,4 proc. Dažniausiai emigruoja 20–44 metų amžiaus vyrai.

3.2 pav. Emigrantų ir grįžusių Lietuvos Respublikos piliečių srautai 2017–2021 m.

Duomenų šaltinis: VDA, skaičiavimai STRATA

²⁵ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=103cad31-9227-4990-90b0-8991b58af8e7#/>

²⁶ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=2bba7de0-ab25-41d2-a7c7-f0522e646144#/>

²⁷ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=711eb61c-9350-489c-87eb-46662023331c#/>

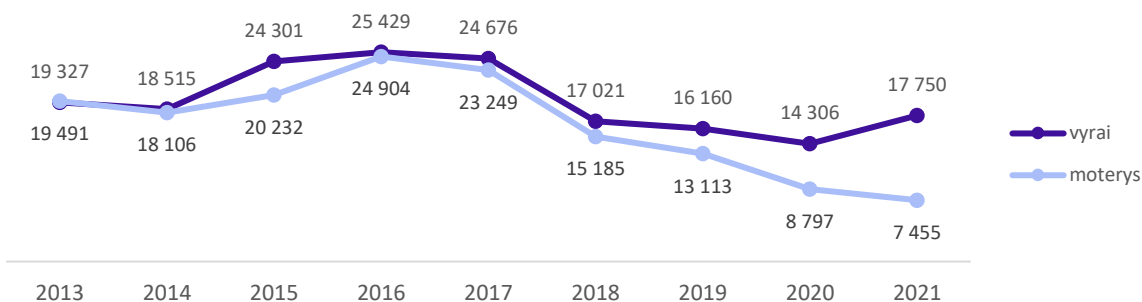
²⁸ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=87953864-6a00-4e54-bf85-8f886486dc22#/>

²⁹ Asmuo, išvykęs į kitą valstybę, ketindamas gyventi naujojoje gyvenamojoje vietoje nuolat ar ne trumpiau kaip 12 mėn. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2022/gyventoiu-migracija/tarptautine-migracija>

³⁰ Countouris N., Piasna A. and Theodoropoulou S. (eds.) (2023). Benchmarking Working Europe 2023, ETUI and ETUC. Prieiga per internetą: [https://www.etui.org/sites/default/files/2023-](https://www.etui.org/sites/default/files/2023-03/Benchmarking%20Working%20Europe%202023%20Towards%20sustainable%20resilience%202023.pdf)

[03/Benchmarking%20Working%20Europe%202023%20Towards%20sustainable%20resilience%202023.pdf](https://www.etui.org/sites/default/files/2023-03/Benchmarking%20Working%20Europe%202023%20Towards%20sustainable%20resilience%202023.pdf)

3.3 pav. Emigrantų srautai pagal lytį 2013 – 2021 m.

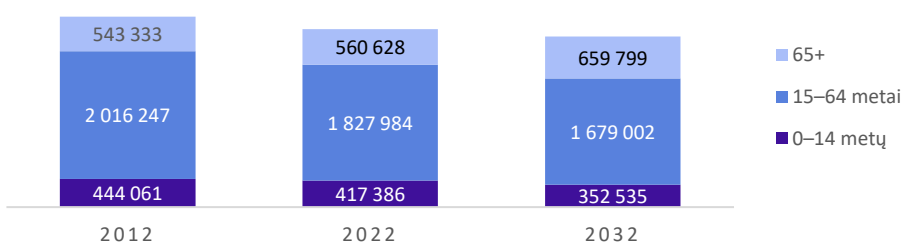

Duomenų šaltinis: VDA

Lietuvos gyventojų aktyvumo lygis yra gana aukštas ir mažai skiriasi tarp moterų ir vyrų, palyginti su kitomis šalimis. Darbo jėgos vertinimas apima 15–64 metų amžiaus aktyvius (užimtuosius ir bedarbius) gyventojus. Tokį amžiaus pasirinkimą lėmė maksimalus (65 metai) senatvės pensijos amžius³¹. Nuo 2018 m. pastebima tam tikrų nedidelių darbo jėgos skaičiaus svyravimų (sumažėjimo ar padidėjimo), kuriems įtakos turėjo COVID-19 ir karas Ukrainoje. 2022 m. ekonomiškai aktyvių gyventojų buvo 1443,2 tūkst., t. y. 78,6 proc. visų to amžiaus gyventojų³². Rodiklis yra tarp geriausių, lyginant su dauguma kitų Europos Sąjungos šalių, tačiau aktyvumo lygio³³ gerėjimui potencialo dar yra (pavyzdžiui, Nyderlanduose rodiklio reikšmė 2022 m. buvo 84,7 proc., Estijoje – 81,2 proc.)³⁴. Kaip ir kitose šalyse, vyrai yra ekonomiškai aktyvesni nei moterys. Lietuva išsiskiria tuo, kad skirtumas tarp vyrų ir moterų aktyvumo yra minimalus (2022 m. vyrų aktyvumo lygis buvo 79,2 proc., o moterų – 78,1 proc.³⁵ – tai iš visų šalių mažiausias skirtumas). Pažymėtina, kad moterų aktyvumas lygiuojasi į geriausiuosius³⁶, o vyrų – tik šiek tiek viršija EU27 vidurkį³⁷.

Demografiniai pokyčiai lems darbo jėgos mažėjimą, ir ypač tarp moterų. Vertinant istorines tendencijas, gyventojų skaičius Lietuvoje nuosekliai mažėjo. Tai būdinga visoms amžiaus grupėms, išskyrus vyresnius nei 65 metų amžiaus žmones (3.4 pav.). Prognozuojama, kad darbingo amžiaus (nuo 15 iki 64 metų) gyventojų mažėjimas turės neigiamą įtaką darbo jėgos apimčiai. Remiantis CEDEFOP prognozėmis, nuo 2021 m. iki 2030 m. moterų darbo jėgos metinis mažėjimo lygis bus beveik 3 kartus didesnis už vyrų (atitinkamai 1,4 proc. ir 0,5 proc.³⁸). Tuo pačiu laikotarpiu EU27 tikėtinos priešingos tendencijos, t. y. iki 2030 m. darbo jėga augs, ir moterų greičiau, palyginti su vyrų darbo jėga (atitinkamai 0,2 proc. ir 0,1 proc.).

3.4 pav. Gyventojų skaičiaus kaita pagal amžiaus grupes (2012 ir 2022 m., prognozė 2032 m.)

Duomenų šaltiniai: VDA, EUROSTAT, skaičiavimai STRATA

Dauguma Lietuvos gyventojų yra įgiję vidurinį ir aukštesnį išsilavinimą. Gyventojų išsilavinimas analizuojamas pagal tris grupes: aukštas, vidutinis ir žemas. Remiantis 2022 m. duomenimis, vyravo aukšto ir vidutinio³⁹

³¹ <https://www.sodra.lt/lt/senatves-pensijos-amziaus-lentele>

³² <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=69abb07c-fe9d-49bb-a4cf-2759cb2e2a4c#/>

³³ Pasirinktos amžiaus grupės darbo jėgos ir to paties amžiaus visų gyventojų santykis.

³⁴ EUROSTAT, kodas -TIPSLM60. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tipslm60/default/table?lang=en>

³⁵ EUROSTAT, kodas -LFSA_ARGAN. Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_ARGAN/default/table?lang=en

³⁶ 2022 m. didžiausias moterų aktyvumo lygis buvo Švedijoje – 81,3 proc., EU27 vidurkis – 69,5 proc.

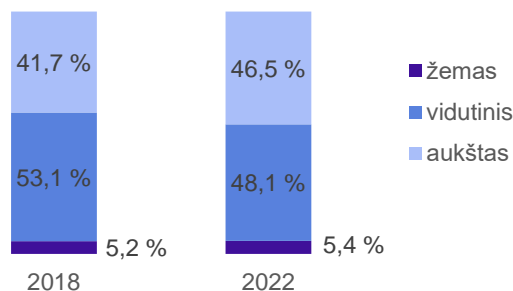
³⁷ 2022 m. didžiausias vyrų aktyvumo lygis buvo Nyderlanduose – 88,3 proc., EU27 vidurkis – 79,4 proc.

³⁸ CEDEFOP. Skills Forecast. Prieiga per internetą: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-forecast>

³⁹ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d0c14992-bd4e-4960-9031-a13c5ab42a9a#/>

išsilavinimo 25–64 metų amžiaus gyventojai (maždaug po lygiai). Žemo išsilavinimo žmonės sudarė kiek daugiau nei 5,4 proc. (3.5 pav.). Vertinant gyventojų pagal išsilavinimą struktūros kaitą 2018–2022 m. matyti, kad didėja aukšto išsilavinimo dalis, o vidutinio mažėja. Pagal 15–64 metų amžiaus gyventojų, įgijusių vidurinį ir aukštesnį išsilavinimą, rodiklį Lietuva pirmauja tarp Europos Sąjungos šalių⁴⁰.

3.5 pav. 25–64 metų amžiaus gyventojų struktūros pagal išsilavinimą 2018–2022 m.

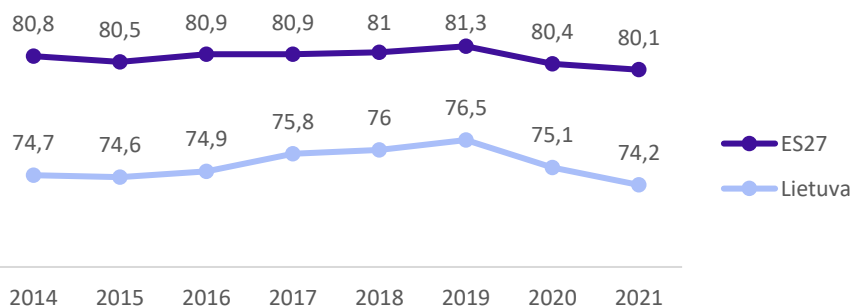

Duomenų šaltiniai: VDA, EUROSTAT, skaičiavimai STRATA

3.4. Gyventojų sveikata

Lietuvos gyventojų VGT yra mažesnė už EU27 vidurkį ir skirtumas toliau didėja. Šalies gyventojų VGT, didėjusi iki pandemijos, 2019 m. pradėjo mažėti (3.6 pav.). Skirtumas, palyginti su EU27 vidurkiu, išaugo nuo 4,8 metų 2019 m. iki 5,9 metų 2021 m. Panaši tendencija stebima ir analizuojant Lietuvos darbingo amžiaus (nuo 16 metų⁴¹) gyventojų VGT⁴². Pandemijos įtaka Lietuvos gyventojams buvo didesnė nei Europos Sąjungos mastu: 2019–2021 m. Lietuvos gyventojų VGT sutrumpėjo 2 metais, palyginti su 1,2 metais EU27. Lietuvos gyventojų VGT trumpėjimą lėmė mirtys darbingame ar jauname amžiuje, ypač vyrų: 22 proc. visų mirusiųjų 2021 m. sudarė 16–64 m. amžiaus asmenys (32,3 proc. vyrų ir 12,5 proc. moterų mirčių).

3.6 pav. Lietuvos ir EU27 gyventojų VGT (metais) kaita 2014–2021 m.

Duomenų šaltinis: EUROSTAT

Skirtumas tarp vyrų ir moterų VGT yra vienas didžiausių Europos Sąjungoje. EUROSTAT duomenimis, 2021 m. vyrų VGT buvo 9,3 metų trumpesnė už moterų. EU27 reikšmė gerokai mažesnė (5,7 metų 2021 m.). Lietuvoje tokį skirtumą daugiausia lemia vyrų mirtingumas, kuris 2021 m. buvo net 2,4 karto didesnis už moterų. Viena priežasčių yra ta, kad tarp vyrų labiau nei tarp moterų paplitęs alkoholizmas⁴³. Higienos instituto duomenimis, dažniausiai vyrai miršta nuo kraujotakos sistemos ligų, piktybinių navikų ir išorinių mirties priežasčių (2021 m.

⁴⁰ 2022 m. Lietuvoje 88,7 proc. 15 – 64 metų amžiaus žmonių buvo įgiję ISCED 3 lygmens ir aukštesnį išsilavinimą, tais pačiais metais EU27 vidurkis siekė 75,1 proc. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_ifs_9903/default/table?lang=en

⁴¹ Darbingo amžiaus gyventojai – asmenys nuo 16 metų iki LR valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatyto senatvės pensijos amžiaus. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistikos-terminu-zodynas?popup=true&termId=6372>

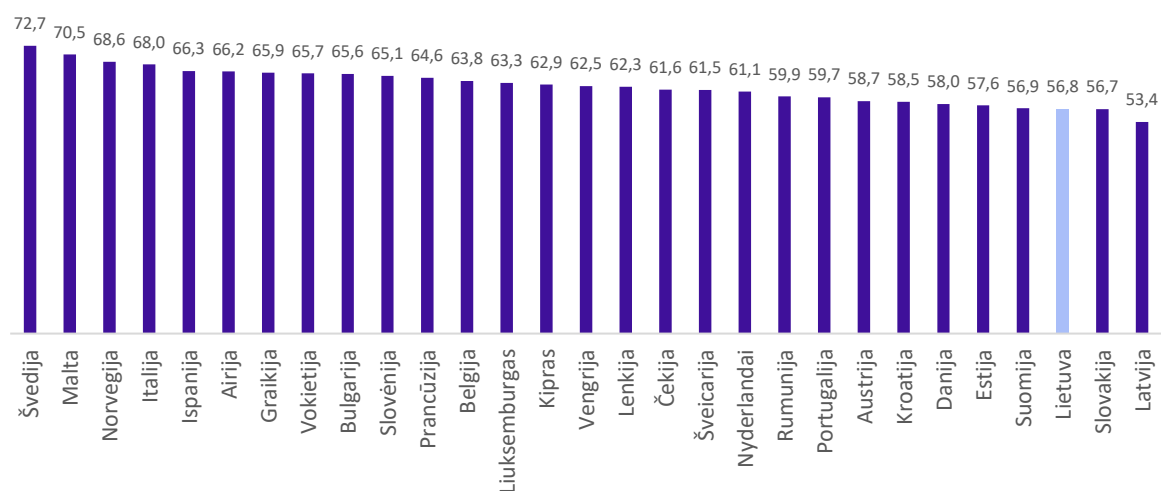
⁴² EUROSTAT duomenimis, Lietuvos darbingo amžiaus gyventojų VGT padidėjo nuo 4,8 metų 2019 m. iki 5,8 metų 2021 m.; kodas - DEMO_MLEXPEC. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_MLEXPEC_custom_6110827/default/table?lang=en

⁴³ OECD (2021). Health at a Glance 2021: OECD Indicators. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/ae3016b9-en>

atitinkamai 30,9 proc., 18,3 proc. ir 15,9 proc.). Tarp darbingo amžiaus vyrų išorinių mirties priežasčių didžiausią dalį sudaro savižudybės.

Lietuvos gyventojų SGT yra viena trumpiausių tarp Europos Sąjungos šalių. Sveikų gyvenimo metų rodiklis (arba vidutinė tikėtina SGT) buvo sukurtas siekiant nustatyti, ar ilgesnė tikėtina gyvenimo trukmė yra susijusi su ilgiau trunkančia gera (sergamumo / ligotumo mažėjimas) ar bloga (sergamumo / ligotumo didėjimas) žmogaus sveikata. Taigi, SGT dalija žmogaus gyvenimą į tam tikrus sveikatos etapus, šitaip prie gyvenimo kiekybės rodiklio pridamas kokybės matas. Kokybiška gyvenimo trukmė laikomi sveiko gyvenimo metai, kuomet žmogus sveikatos atžvilgiu gyvena pilnavertį gyvenimą, netapdamas našta artimiesiems ar visuomenei⁴⁴, žmogaus veikla nėra ribojama dėl jo sveikatos būklės arba negalios, todėl šis rodiklis dar vadinamas vidutine tikėtina gyvenimo be negalios trukme. SGT didėjimas yra vienas iš pagrindinių Europos sveikatos politikos tikslų. Jei SGT didėja sparčiau nei VGT, tai reiškia, kad gyventojai daugiau metų gyvena būdami geros sveikatos⁴⁵. Tačiau Lietuvos gyventojų SGT trumpėja ir yra viena trumpiausių Europos Sąjungoje (3.7 pav.). Paskutiniiais prieinamais metais (2020 m.), moterų SGT buvo 58,7 metai, t. y. 3,6 metais ilgesnė nei vyrų, tačiau taip pat kaip ir vyrų, pastebima SGT mažėjimo tendencija.

3.7 pav. SGT metais 2020 m.

Duomenų šaltinis: EUROSTAT

Palyginti su kitomis Europos Sąjungos šalimis, Lietuvoje taikomos prevencinės priemonės mirtingumui mažinti yra nepakankamai efektyvios, ypač vyrų atžvilgiu. Aukštas prevencinėmis priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklis rodo, kad dalies gyvybių praradimo būtų galima išvengti, tinkamai parinkus prevencines priemones. Lietuvos rodiklis yra tarp blogiausių EU27. EUROSTAT duomenimis, 2020 m. aukštesnį rodiklį turėjo tik Vengrija ir Rumunija. Didžiausią prevencinėmis priemonėmis išvengiamų mirčių dalį sudaro kraujotakos sistemos ligos bei navikai. Kitos pagrindinės mirties priežastys, išvengiamos prevencinėmis priemonėmis, – susižalojimai ir su alkoholio vartojimu susijusios ligos. Higienos instituto duomenimis, 2021 m. kraujotakos sistemos ligų grupėje daugiausiai asmenų (64,2 proc.) mirė dėl išeminių širdies ligų – 2,7 karto daugiau vyrų nei moterų. Navikinių ligų grupėje daugiausiai asmenų (37,6 proc.) mirė dėl trachėjos, bronchų ir plaučių navikų – 4,6 kartų daugiau vyrų nei moterų. Tarp mirčių, susijusių su alkoholio ir psichotropinių medžiagų vartojimu, daugumą (70 proc.) sudarė vyrai.

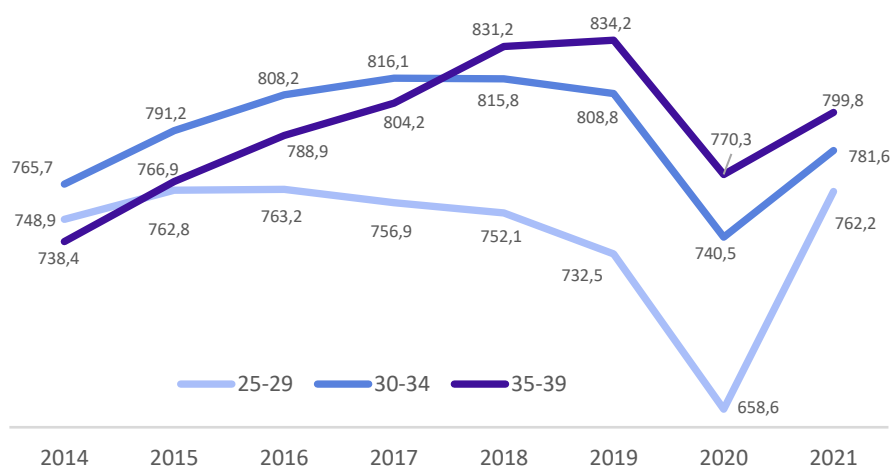
⁴⁴ Stepukonis, F., Matinkėnas, A., Norkienė, S. (2019). Sveikatingumo perspektyvos ilgėjant vidutinei tikėtina gyvenimo trukmei. Sveikatos mokslai. 2019. 29 tomas, Nr. 3, p. 11-17. Prieiga per internetą:

https://www.researchgate.net/publication/333753382_SVEIKATINGUMO_PERSPEKTYVOS_ILGEJANT_VIDUTINEI_TIKETINO_GYVENIMO_TRUKMEI

⁴⁵ SGT rodikliams skaičiuoti naudojama Pajamų ir gyvenimo sąlygų statistinio tyrimo ir gyventojų mirtingumo statistikos informacija. Sveikatos būklė, sulaukus tam tikro amžiaus, vidutinei tikėtina sveiko žmogaus gyvenimo trukmei skaičiuoti nustatoma pagal atsakymą į Pajamų ir gyvenimo sąlygų tyrimo klausimą: „Ar per pastaruosius bent 6 mėnesius Jūsų veikla, palyginti su įprastine žmogaus veikla, buvo apribota dėl sveikatos sutrikimų?“. Laikoma, kad žmogus sveikas, jei jis pasirinko atsakymą „Visiškai neapribota“ ir nesveikas, jei pasirinko vieną iš atsakymų: „Labai ribojama“ arba „Šiek tiek apribota“.

Žmogiškojo kapitalo praradimo mastas tarp didžiausių Europos Sąjungoje. PPGM rodikliu matuojamas priešlaikinio (ankstyvo) mirtingumo (taip pat ir dėl COVID-19), perteklinių mirčių, o kartu ir žmogiškojo kapitalo praradimo mastas, turint galimybę įvertinti jaunų žmonių mirtis, kurių būtų galima išvengti^{46, 47, 48}. EUROSTAT duomenimis, 2020 m. Lietuvos rodiklis siekė 6,885 metų ir buvo žemesnis tik už Bulgarijos PPGM. Gyvenimo metų praradimui įtakos gali turėti ir gyventojų ligotumas. Pavyzdžiui, 25–29 metų amžiaus jaunuolių rodiklis 2021 m. pastebimai išaugo ir viršijo iki pandemijos buvusį lygį (3.8 pav.). Pastebėtina, kad dalis ligų sukelia negalią ir sumažina darbingumo lygį, t. y. prarandamas pilnavertis sveikų žmonių indėlis į valstybę. Pavyzdžiui, Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos duomenimis, 2021 m. 30–55 proc. darbingumo lygis nustatytas dažniau nei 2020 m. (atitinkamai 50,8 iš 10 tūkst. gyventojų ir 46,4). Darbingumo sumažėjimo priežastys pagal amžių skiriasi. Tarp 18–24 metų amžiaus jaunuolių dominuoja psichikos ir elgesio sutrikimai, 25–44 ir 45–54 metų amžiaus grupėse daugiausiai darbingumas prarandamas dėl jungiamojo audinio ir raumenų bei skeleto ligų, o tarp vyresnių – dėl kraujotakos sistemos ligų.

3.8 pav. Ligotumo 1000 gyventojų dinamika 2014–2021 m. skirtingose amžiaus grupėse

Duomenų šaltinis: Higienos institutas

Ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į jaunuolių iki 16 metų amžiaus sveikatą. Higienos institutas kas ketverius metus atlieka gyvenamosios tyrimą. Lyginant 2016 ir 2020 m. matyti, kad 5-ą, 7-ą ir 9-ą klasių moksleivių gyvenamosios rodikliai, tokie kaip prie ekranų praleidžiamas laikas, pusryčiaimo įpročiai, vaisių, daržovių vartojimas, elektroninių cigarečių vartojimas, – pablogėjo⁴⁹. Taip pat, pagal Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro⁵⁰ 2020 m. tyrimo⁵¹ išvadas, ne visų mokyklinio amžiaus vaikų mitybos įpročiai bei faktinė mityba atitinka rekomenduojamas paros normas ir sveikos mitybos rekomendacijas; vaikų fizinis aktyvumas taip pat yra nepakankamas. Lyginant su kitomis ES šalimis, pagal nutukusių jaunų asmenų dalį esame gana geroje pozicijoje (Lietuva – 5,5 proc., EU27 – 6,5 proc.), tačiau fizinio aktyvumo lygis nesiekia EU27 vidurkio (Lietuva – 23 proc., EU27 – 25,4 proc.).

⁴⁶ Ugarte, M. P., Achilleos, S., Quattrocchi, A. et al. Premature mortality attributable to COVID-19: potential years of life lost in 17 countries around the world, January–August 2020. BMC Public Health 22, 54 (2022). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1186/s12889-021-12377-1>

⁴⁷ Castro APBd, Moreira MF, Bermejo PhDs, Rodrigues W, Prata DN. Mortality and Years of Potential Life Lost Due to COVID-19 in Brazil. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2021; 18(14):7626. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.3390/ijerph18147626>

⁴⁸ Pifarré i Arolas, H., Acosta, E., López-Casasnovas, G. et al. Years of life lost to COVID-19 in 81 countries. Sci Rep 11, 3504 (2021). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1038/s41598-021-83040-3>

⁴⁹ Higienos institutas. Mokyklinio amžiaus vaikų gyvenamosios pokyčiai. 2016 ir 2020 metų gyvenamosios tyrimų palyginamoji analizė, 2021. Prieiga per internetą: https://hi.lt/uploads/pdf/padaliniai/GYVENSENENA/Mokyklinio_amziaus_vaidu_gyvensenos_pokyciai_2021.pdf

⁵⁰ Nuo 2022 m. reorganizuotas į Higienos instituto Sveikatos stiprinimo centrą

⁵¹ Bartkevičiūtė, R., Bulotaitė, G., Stukas, R., ir kt.. Mokyklinio amžiaus vaikų mitybos įpročių tyrimas ir vertinimas. Sveikatos mokslai. 2020, 30 tomas, Nr.1, p. 40-47

4. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO NAUDOJIMAS DARBO RINKOJE

4.1. Užimti gyventojai

Lietuvoje dauguma 15 – 64 m. amžiaus žmonių dirba ir skirtumas tarp miesto ir kaimo užimtumo nuosekliai mažėja. Užimtumo lygis parodo, kokia pasirinkto amžiaus gyventojų dalis yra dirbantys asmenys. Lietuvos rodiklis daugelį metų viršija EU27 vidurkį. Tokia pati tendencija išlieka ir 2022 m. (tarp 15–64 metų Lietuvos gyventojų buvo 73,8 proc. dirbančiųjų, palyginti su 69,8 proc. EU27⁵²). Vyrų ir moterų užimtumo lygis faktiškai vienodas. Kita vertus, Lietuvos vyrų užimtumas mažesnis už EU27 vidurkį (2022 m. atitinkamai 73,9 proc. ir 74,7 proc.), o moterų atvirkščiai – didesnis (2022 m. atitinkamai 73,6 proc. ir 64,9 proc.). Kaimo vietovėse užimtumo lygis vis dar mažesnis nei miestuose (2022 m. atitinkamai 68,9 proc. ir 76,1 proc.⁵³), tačiau skirtumas nuosekliai mažėja (nuo 11,1 procentinio punkto 2018 m. iki 7,2 procentinio punkto 2022 m.). Įdomu pastebėti, kad auga užimtumas tarp vyresnių (65+ amžiaus) žmonių. Per penkerius metus rodiklio reikšmė padidėjo 2,5 procentinio punkto (nuo 9,2 proc. 2018 m. iki 11,7 proc. 2022 m.⁵⁴).

Nors įvairių šaltinių duomenys rodo teigiamas užimtumo tendencijas, tačiau yra signalų, kad gali kilti problemų dėl sparčiai didėjančio užsieniečių bedarbių skaičiaus. Administraciniai duomenys rodo panašias tendencijas kaip ir iš kitų šaltinių: bendras 15 metų ir vyresnių užimtųjų skaičius 2022 m. išaugo, o bedarbių sumažėjo. Užimtųjų skaičius padidėjo faktiškai dėl užsieniečių srauto (4.1 pav.). Dirbančiųjų tik savarankiškai skaičius irgi auga, ypač užsieniečių (2022 m. buvo 2 kartus didesnis, palyginti su 2021 m.)⁵⁵. Pažymėtina, kad tik savarankiškai dirbančių lietuvių dalis nuo visų užimtųjų tarp apskričių mažai skiriasi (2022 m. skirtumas nesiekė 2 proc. punktų). Kalbant apie užsieniečių analogišką rodiklį, skirtumas didžiulis – nuo 1,4 proc. Šiaulių apskrityje iki 8,9 proc. Alytaus apskrityje. Deja, stokojama detalesnių duomenų, kurie leistų įvertinti, dėl kokių priežasčių egzistuoja tokie regioniniai skirtumai. Kitas dalykas, į kurį norėtųsi atkreipti dėmesį, yra bedarbių skaičiaus kaita (4.1 pav.). Tendencijų analizė rodo, kad bendrai bedarbių skaičius mažėjo nuo 2020 m. Tokį rezultatą lemia mažėjantis lietuvių bedarbių skaičius. Tačiau bedarbių užsieniečių skaičiaus dinamika skiriasi: 2022 m. bedarbių užsieniečių buvo maždaug keturis kartus daugiau, palyginti su 2021 m. Viena tokio augimo priežasčių – karo Ukrainoje pasekmė. Nuo karo pradžios (2022 m. vasario) iki metų pabaigos bedarbio statusu užregistruota 19,9 tūkst. nuo karo pabėgusių ukrainiečių⁵⁶. Išliekant tokiems tempams ateityje, Lietuva gali susidurti su dar didesniais socialiniais iššūkiais ir našta biudžetui gali išaugti.

⁵² EUROSTAT, kodas - LFSI_EMP_A. Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI_EMP_A_custom_6120396/default/table?lang=en

⁵³ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=44f2f552-5f48-44a2-8370-18b8e6387613#/>

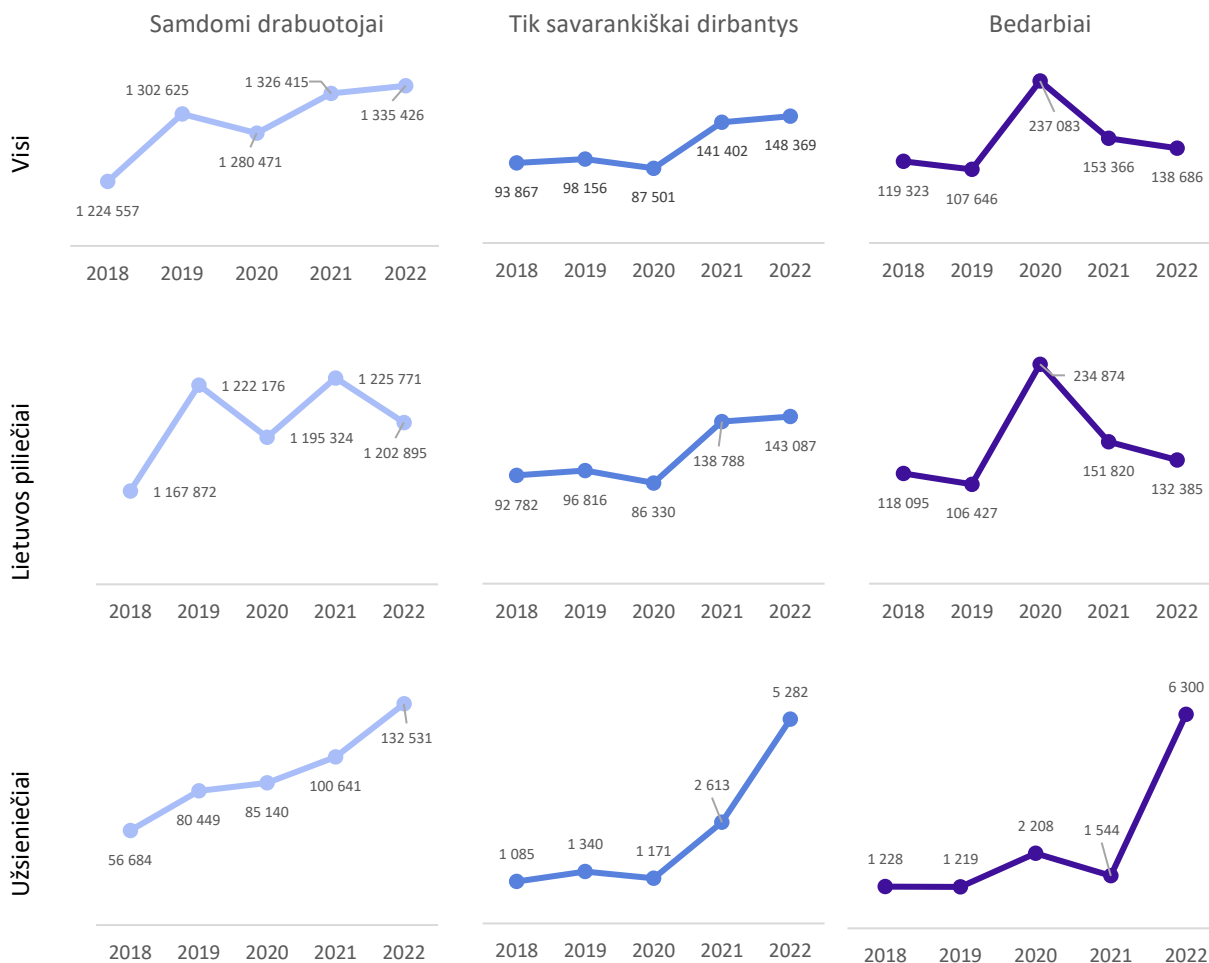
⁵⁴ Ten pat

⁵⁵ NŽIS duomenimis, tik savarankiškai dirbančių 15+ amžiaus žmonių dalis nuo visų užimtųjų, išaugo nuo 7,1 proc. 2018 m. iki 10,0 proc. 2022 m.

⁵⁶ Užimtumo tarnyba (2022). Lietuvos užimtumo 2022 m. tendencijos ir ateities prognozės. Prieiga per internetą:

<https://uzt.lt/darbo-rinka/darbo-rinkos-tendencijos/89>

4.1 pav. Užimtųjų ir bedarbių kaitos tendencijos pagal administracinius duomenis 2018–2022 m.

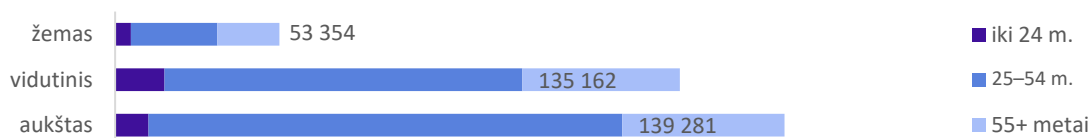
Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičavimai STRATA

Tarp samdomų Lietuvos piliečių vyresnio amžiaus (55+) žmonės sudaro beveik trečdajį darbuotojų ir tai gali sukelti tam tikrą įtampą darbo rinkoje. Remiantis administraciniais duomenimis, 55 metų amžiaus ir vyresnių asmenų dalis tarp Lietuvos samdomų piliečių nuo 2018 m. nuolat po truputį auga⁵⁷ ir 2022 m. pasiekė 27,3 proc. Tai reiškia, kad, ekonomikai vystantis tuo pačiu tempu (t. y. išliekant tam pačiam technologiniam lygiui, ekonominiam augimui ir pan.), vidutiniškai per metus (skaičiuojant 10 metų laikotarpį) dėl išėjimo į pensiją reikėtų pakeisti apie 33 tūkst. darbuotojų. Turint omenyje, kad Lietuvos gyventojų SGT yra viena trumpiausių tarp Europos Sąjungos šalių (žr. poskyrį 3.4), pakeitimo poreikis gali būti didesnis.

Vertinant samdomų darbuotojų amžiaus struktūrą pagal kvalifikacijos lygmenį, kurio reikalauja jų darbas, matyti, kad vyresnio amžiaus (55+) žmonės sudaro 24,2 proc. aukštos kvalifikacijos darbuose, 27,9 proc. vidutinės ir 37,8 proc. žemos kvalifikacijos darbuose. Vertinant realius skaičius, nagrinėjamo amžiaus žmonių skaičius aukštos ir vidutinės kvalifikacijos darbuose yra panašus ir daugiau nei 2,5 karto viršija to amžiaus darbuotojų skaičių žemos kvalifikacijos darbuose (4.2 pav.).

⁵⁷ NŽIS duomenimis, 55 metų amžiaus ir vyresnių samdomų Lietuvos piliečių dalis išaugo nuo 25,1 proc. 2018 m. iki 27,3 proc. 2022 m.

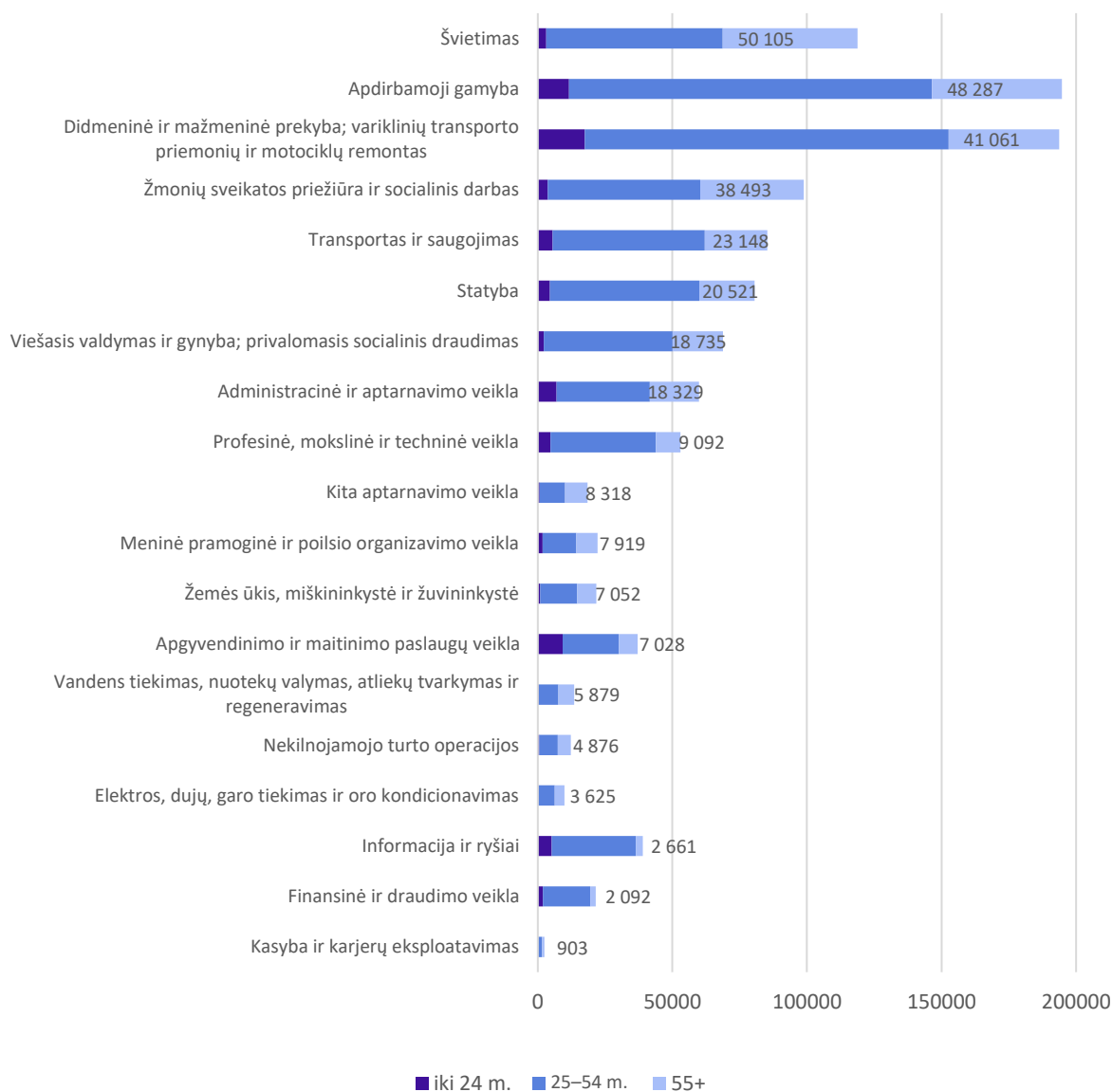
4.2 pav. Samdomų Lietuvos piliečių amžiaus struktūra pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

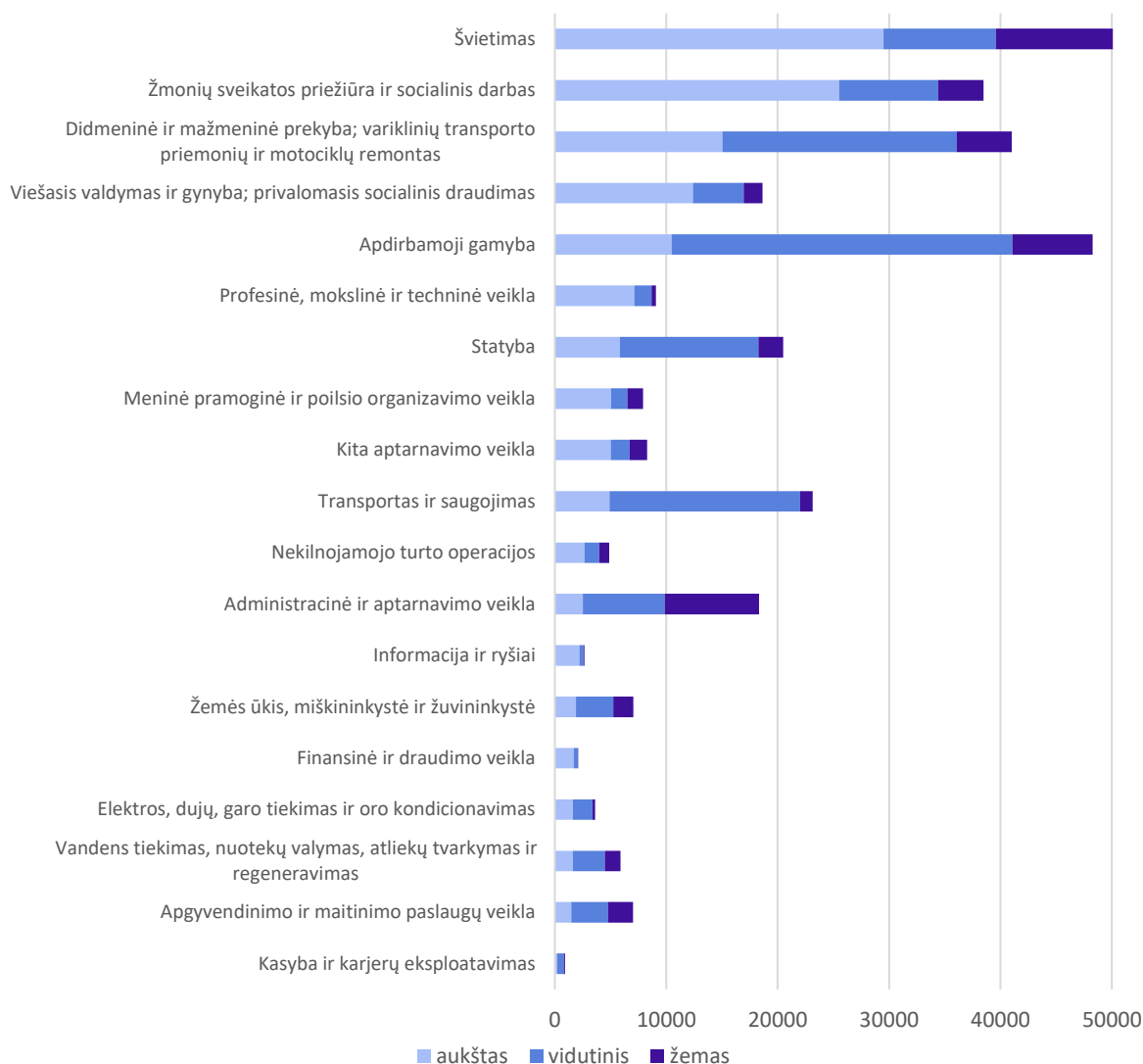
Samdomų Lietuvos piliečių pasiskirstymas pagal amžių ir EVRK atskleidžia, kad didžiausias vyresnio amžiaus (55+) darbuotojų skaičius yra švietimo srityje. Toliau rikiuojasi apdirbamosios gamybos, didmeninės ir mažmeninės prekybos, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo sektoriai (4.3 pav.). Vyresnių samdomų darbuotojų pasiskirstymas sektoriuose pagal profesijų grupes išryškina santykį tarp aukštos, vidutinės ir žemos kvalifikacijos darbų. Pavyzdžiui, švietimo srityje vyresnių žmonių skaičius aukštos kvalifikacijos darbuose beveik tris kartu didesnis už jų skaičių vidutinės kvalifikacijos darbuose. Apdirbamosios gamybos sektoriuje – atvirkštinė situacija (4.4 pav.).

4.3 pav. Samdomų Lietuvos piliečių amžiaus struktūra pagal EVRK 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

4.4 pav. 55 metų amžiaus ir vyresnių samdomų Lietuvos piliečių pasiskirstymas pagal EVRK ir profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

4.2. Žmogiškojo kapitalo atitiktis darbo rinkos poreikiams

Žemo išsilavinimo žmogiškojo kapitalo panaudojimas darbo rinkoje atsilieka nuo Europos Sąjungos šalių vidurkio, o aukšto išsilavinimo Lietuvos gyventojų po truputį augantis nedarbas signalizuoja apie galimas kvalifikacijų kokybės problemas. 15–64 metų amžiaus Lietuvos gyventojų užimtumo lygis yra mažiausias tarp asmenų, kurių išsilavinimas žemesnis už vidurinį⁵⁸. 2022 m. jis siekė 23,8 proc. ir buvo tris kartus mažesnis už žmonių, turinčių vidutinį, ir beveik keturis kartus už žmonių, turinčių aukštą išsilavinimą (atitinkamai 71,7 proc. ir 89,7 proc.)⁵⁹. Pagal nedarbo duomenis, kas trečias įregistruotas bedarbis (35,1 proc.)⁶⁰ yra nekvalifikuotas, t. y. neturi profesinės kvalifikacijos. Laisvų darbo vietų nekvalifikuotam darbui registruojama mažiausiai, todėl šiems žmonėms sunku įsidarbinti. Problema ypač aktuali jaunimui: daugiau nei pusė bedarbio statusą turinčių jaunuolių

⁵⁸ Žemesnis už vidurinį, t. y. žemas išsilavinimas – ISCED 0, 1, 2

⁵⁹ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=33f582f9-db37-4883-b3d8-a847ebb68c4d#/>

⁶⁰ Užimtumo tarnyba (2022). Lietuvos užimtumo 2022 m. tendencijos ir ateities prognozės. Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/darbo-rinka/darbo-rinkos-tendencijos/89>

iki 29 metų amžiaus neturi profesinės kvalifikacijos, o 16–24 m. amžiaus grupėje profesijos neturi du trečdaliai⁶¹. Todėl, lėtėjant ekonomikai ir mažėjant laisvų darbo vietų, jų įsidarbinimo tikimybė mažėja.

Pažymėtina, kad moterų užimtumo lygis yra žemesnis visose išsilavinimo grupėse, tačiau tarp žemo išsilavinimo gyventojų skirtumas pats didžiausias – moterų užimtumo lygis beveik du kartus mažesnis už tokio paties išsilavinimo vyrų. Taip pat žemo išsilavinimo moterų ir vyrų užimtumo lygis gerokai atsilieka nuo EU27 vidurkio: 2022 m. Lietuvoje žemo išsilavinimo moterų užimtumo lygis buvo 16,1 proc. ir vyrų – 29,4 proc., o EU27 vidurkis moterims – 36,7 proc. ir 54,0 proc. vyrams⁶².

Įdomu pastebėti, kad aukšto išsilavinimo lietuvių užimtumo lygis šiek tiek viršija EU27 (2022 m. 86,0 proc.), vidutinio – panašus (2022 m. EU27 – 72,3 proc.). Kita vertus, kelia nerimą po truputį augantis aukšto išsilavinimo gyventojų nedarbas (nuo 12,7 iki 14,5 proc. tarp darbo neturinčių asmenų 2018–2022 m. laikotarpiu)⁶³. Tendencijai įtakos gali turėti įvairūs veiksniai. Pavyzdžiui, darbdaviai kaip pagrindines darbuotojų trūkumo priežastis, įvardina nepakankamą darbo ieškančių motyvaciją, didelius užmokesčio lūkesčius, nepakankamą kvalifikaciją⁶⁴.

Nors absolventų atitiktis darbo rinkos poreikiams gerėja, tačiau baigusieji aukštąjį mokslą dažniau nei baigusieji profesinį mokymą dirba žemesnės kvalifikacijos reikalaujantį darbą. Nuo 2018 m. gerėja aukštojo ir profesinio mokymo atitiktis rinkos poreikiams. Vertikalią aukštojo mokslo neatitiktis 2018–2022 m. laikotarpiu sumažėjo 6,4 proc. punkto, profesinio mokymo – 2 proc. punkto (žr. 2 skyrių). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad maždaug kas penktas profesinio mokymo absolventas (virš 21 proc.), turintis vidutinį išsilavinimą⁶⁵, dirba aukštesnės už turimą kvalifikaciją reikalaujantį darbą (4.5 pav.). Iš įgijusių bakalauro laipsnį, pirmosios pakopos AM absolventų, apie 28,9 proc. dirba žemesnės kvalifikacijos darbą. Galimos kelios priežastys. Pirmą, aukštojo mokslo absolventų yra žymiai daugiau, nei profesinio mokymo (žr. 5 skyrių), o tai reiškia, kad absolventų pasiūla pagal išsilavinimą neatitinka darbo vietų struktūros pagal reikalingą kvalifikacijos lygį (4.6 pav.). Taip pat tarp registruojamų laisvų darbo vietų vyrauja vidutinės kvalifikacijos reikalaujantys darbai⁶⁶. Todėl aukštąjį išsilavinimą turintys jaunuoliai renkasi žemesnės kvalifikacijos reikalaujančius darbus. Antra, gali būti, kad įgyto aukštojo išsilavinimo kokybė netenkina darbdavių reikalavimų.

⁶¹ Užimtumo tarnyba (2022). Lietuvos užimtumo 2022 m. tendencijos ir ateities prognozės. Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/darbo-rinka/darbo-rinkos-tendencijos/89>

⁶² EUROSTAT, kodas - LFSI_EDUC_A. Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSI_EDUC_A_custom_6187335/default/table?lang=en

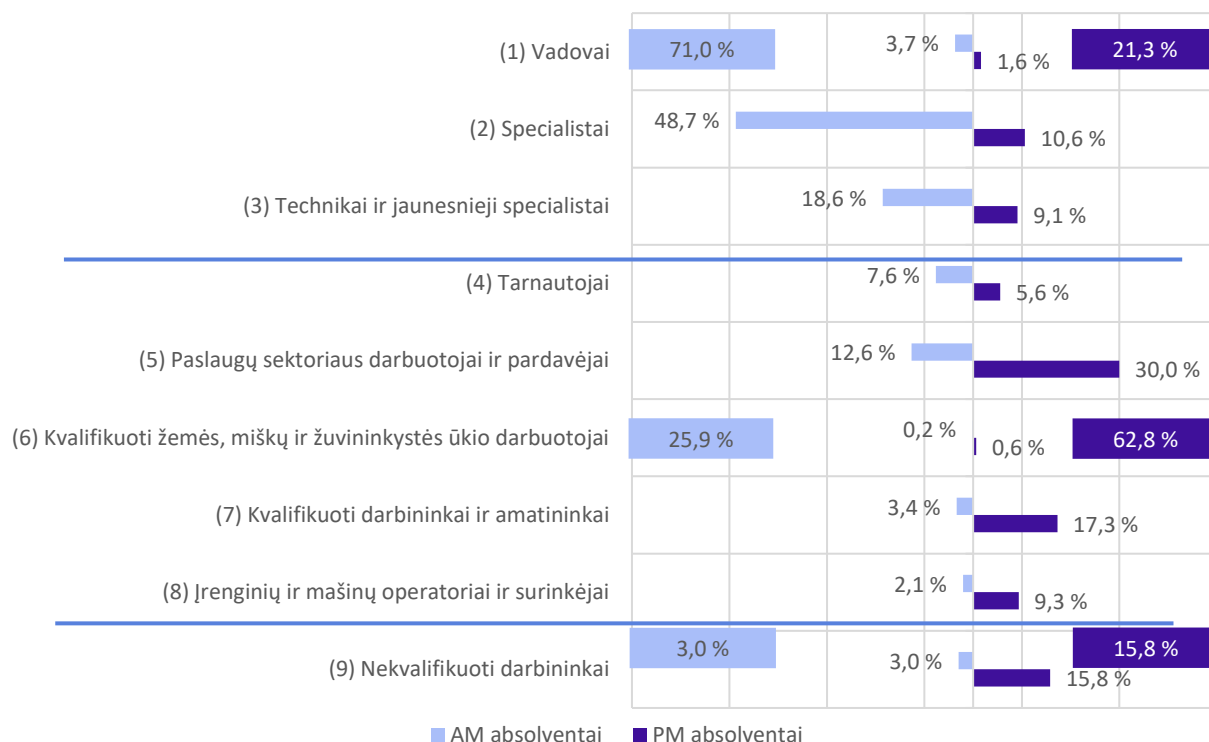
⁶³ Užimtumo tarnyba (2022). Lietuvos užimtumo 2022 m. tendencijos ir ateities prognozės. Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/darbo-rinka/darbo-rinkos-tendencijos/89>

⁶⁴ Ten pat

⁶⁵ ISCED 3, 4

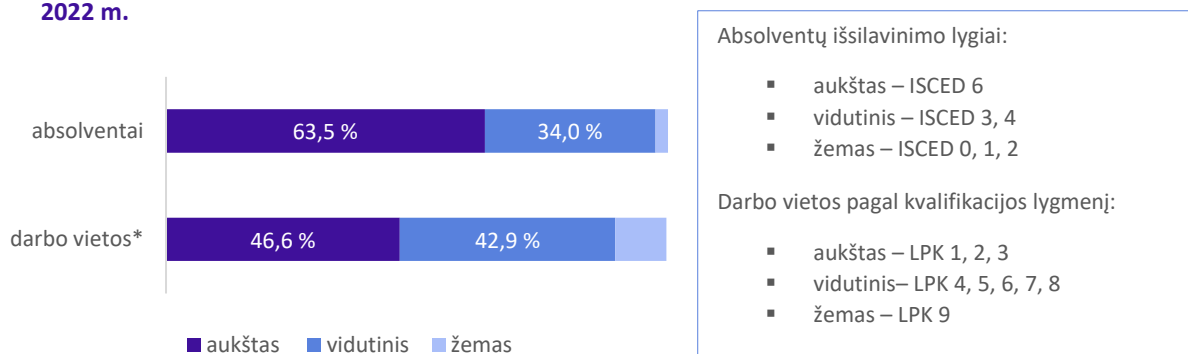
⁶⁶ Užimtumo tarnyba (2022). Lietuvos užimtumo 2022 m. tendencijos ir ateities prognozės. Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/darbo-rinka/darbo-rinkos-tendencijos/89>

4.5 pav. Aukštojo mokslo pirmosios pakopos (ISCED 6) ir profesinio mokymo vidurinio ir pavidurinio lygmens (ISCED 3, 4) programų absolventų įsidarbinimas pagal profesijų grupes 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

4.6 pav. Absolventų pasiūlos ir darbo vietų struktūra pagal išsilavinimo lygį ir darbo vietų kvalifikacijos lygį 2022 m.

*proporcijos suskaičiuotos pagal VDA duomenis

Duomenų šaltiniai: VDA, NŽIS, skaičiavimai STRATA

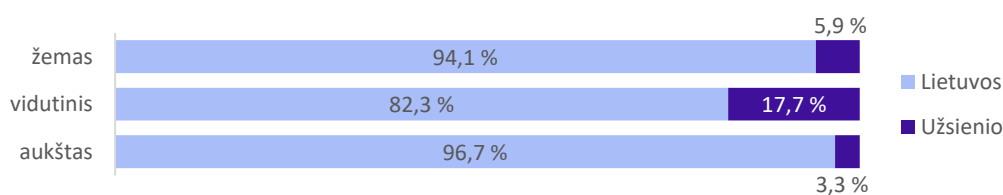
4.3. Užsieniečiai darbo rinkoje

Remiantis administraciniais duomenimis, 2022 m. tarp Lietuvos užimtųjų maždaug kas dešimtas buvo užsienietis. Ne Lietuvos piliečių dalis tarp samdomų ir savarankiškai dirbančių asmenų 2018–2022 m. laikotarpiu išaugo nuo 4,4 proc. iki 9,3 proc. Pokytį daugiausiai lėmė politinė situacija Baltarusijoje ir karas Ukrainoje. Įtakos turi ir galimybė dirbti Lietuvoje trečiųjų šalių piliečiams (2022 m. buvo išduota virš 23 tūkst. leidimų dirbti

šalyje⁶⁷). Pagal pilietybę tarp užsieniečių samdomame darbe vyrauja Baltarusijos, Ukrainos ir Rusijos piliečiai. Remiantis administraciniais duomenimis, 2022 m. jie sudarė maždaug 73 proc. visų samdomų užsieniečių (Baltarusijos ir Ukrainos piliečių dalys buvo atitinkamai 30,6 ir 35,6 proc., Rusijos piliečių – 6,7 proc.).

Yra rizika, kad vidutinio išsilavinimo lygmens darbuose gali kilti iššūkių užpildyti laisvas darbo vietas dėl užsieniečių išvykimo. Dauguma užsienio piliečių dirba vidutinės kvalifikacijos darbuose (4.7 pav.). Ta pati tendencija pastebima ir nagrinėjant pabėgėlių iš Ukrainos įsidarbinimo tendencijas. Nuo karo pradžios Lietuvoje pradėjo dirbti 27,6 tūkst. Ukrainos piliečių⁶⁸ ir dauguma jų (68,1 proc.) vidutinio išsilavinimo lygio darbuose. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad, pasikeitus situacijai, Ukrainos ir Baltarusijos piliečiai gali norėti grįžti į savo šalis. Pavyzdžiui, remiantis Rytų Europos studijų centro atlikto tyrimo rezultatais, beveik 35 proc. respondentų į klausimą, ar ketina atsirasus galimybei grįžti į Baltarusiją, atsakė teigiamai (apie 21 proc. – atsakė neigiamai)⁶⁹. Todėl, turint omenyje didelę tokių darbų paklausą, užsieniečių išvykimas galėtų sukelti didelių iššūkių užpildant atsilaivinusias darbo vietas.

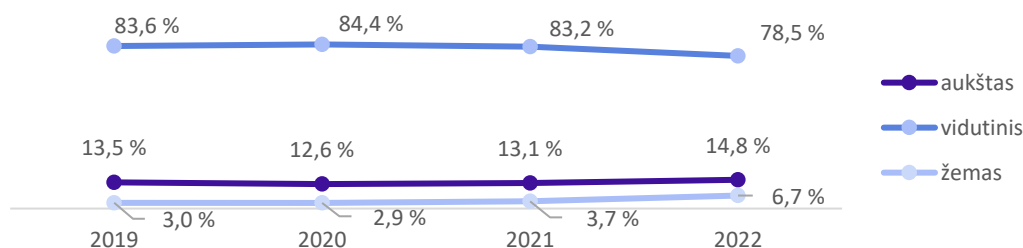
4.7 pav. Lietuvos piliečių ir užsieniečių pasiskirstymas pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

Labai maža dalis samdomą darbą Lietuvoje dirbančių užsieniečių dirba aukšto išsilavinimo lygio darbuose, ir ši tendencija per paskutinius ketverius metus mažai keitėsi. 2022 m. nuo visų Lietuvoje samdomą darbą dirbančių užsienio piliečių, 14,8 proc. dirbo aukštos kvalifikacijos reikalaujančiose profesijose. Nors užsienio piliečių, dirbančių Lietuvoje, skaičius reikšmingai didėjo (2019 m. – 80 tūkst., 2022 m. – 133 tūkst.), jų dalis aukštos kvalifikacijos darbuose 2019–2022 m. laikotarpiu mažai kito ir išliko stabili (4.8 pav.). Kita vertus, reikėtų pastebėti, kad užsienio piliečių dalis šio lygmens darbuose po truputį auga (padidėjo nuo 1,9 proc. 2020 m. iki 3,3 proc. 2022 m.).

4.8 pav. Užsieniečių, kurie dirba Lietuvoje samdomais darbuotojais, tendencijos pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį 2019 – 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

Dauguma Lietuvoje dirbančių užsieniečių, dirba savo įgūdžių lygį atitinkantį darbą, tačiau tikėtina, kad moterys susiduria su tam tikromis problemomis. Mažai realu, kad į Lietuvą atvykę aukštos kvalifikacijos užsienio piliečiai, priversti dirbti žemesnės kvalifikacijos darbą. Tai pagrindžia VDA duomenys, kuriais remiantis, tik 7,5 proc. užsienio piliečių, 2021 dirbusių Lietuvoje, nurodė, kad dabartiniame jų darbe reikalingi mažesni įgūdžiai, lyginant su jų darbu prieš atvykstant į Lietuvą (4.1 lentelė). Tiesa, daug dažniau mažesni įgūdžiai buvo reikalingi užsienio

⁶⁷ Išduotų leidimų dirbti Lietuvoje skaičius 2022 m. buvo 1,3 karto mažesnis nei 2021 m. Tarp pagrindinių priežasčių – vėliau pasibaigusi nustatyta kvota paslaugų sektoriuje. Užimtumo tarnyba (2022). Lietuvos užimtumo 2022 m. tendencijos ir ateities prognozės. Prieiga per internetą: <https://uzt.lt/darbo-rinka/darbo-rinkos-tendencijos/89>

⁶⁸ Ten pat

⁶⁹ Dambrauskaitė, Ž. (2022). Migracija iš Baltarusijos ir imigrantų ekonominė, socialinė ir politinė integracija Lietuvoje. Rytų Europos studijų centras. Prieiga per internetą: <https://www.eesc.lt/publikacija/resc-tyrimas-apie-baltarusiu-migrantus-lietuvoje/>

pilietėms moterims (15,5 proc.), lyginant su vyrais (0,9 proc.), o tai gali signalizuoti, kad užsienio pilietėms moterims sunkiau susirasti įgūdžių lygį atitinkantį darbą Lietuvoje.

4.1 lentelė. 15–74 metų amžiaus užimtų gyventojų, gimusių ne Lietuvoje, dabartinio darbo Lietuvoje įgūdžių palyginimas su darbu prieš atvykstant į Lietuvą, 2021 m., proc.

	Vyrai ir moterys	Vyrai	Moterys
Dabar reikalingi didesni įgūdžiai	26,2	28,3	23,6
Dabar reikalingi mažesni įgūdžiai	7,5	0,9	15,5
Vienodi įgūdžiai	66,3	70,8	60,9

Duomenų šaltinis: VDA

Lietuvos ir užsienio piliečių darbo užmokestis skiriasi to paties kvalifikacijos lygmens darbuose: daugumos užsieniečių darbo užmokestis mažesnis nei lietuvių. Samdomų darbuotojų vidutinis darbo užmokestis priklauso nuo darbo vietoms reikalingos kvalifikacijos lygmens. Aukštos kvalifikacijos lygmens darbuose dirbantys žmonės uždirba daugiau nei vidutinio ir žemo kvalifikacijos lygmens darbuose. Tai būdinga tiek Lietuvos, tiek ir kitų šalių piliečiams. Vidutinio darbo užmokesčio skirtumas tarp skirtingo išsilavinimo lygmens darbo vietų didesnis tarp užsieniečių nei tarp lietuvių. 2022 m. Lietuvos piliečiai aukštos kvalifikacijos lygmens darbuose uždirbo 1,7 karto daugiau nei vidutinės kvalifikacijos, o tarp užsienio piliečių šis skirtumas siekė 2,4 karto. Taip pat stebimi reikšmingi skirtumai tarp Lietuvos ir užsienio piliečių, dirbančių to paties kvalifikacijos lygmens darbuose, užmokesčio. Aukštos kvalifikacijos reikalaujančiuose darbuose užsieniečių vidutinis darbo užmokestis yra didesnis už lietuvių, o vidutinio ir žemo lygmens darbuose – žemesnis (4.2 lentelė). Kaip jau buvo minėta, dauguma užsienio piliečių dirba vidutinio lygmens kvalifikacijos darbuose. Juose darbo užmokestis tarp lietuvių ir užsieniečių skiriasi kiek daugiau nei 15 proc. Todėl galima teigti, kad tikėtina diskriminacijos rizika, kai užsienio piliečiai atsiduria mažiau palankioje padėtyje darbo užmokesčio atžvilgiu nei Lietuvos piliečiai.

4.2 lentelė. Vidutinis Lietuvos ir užsienio piliečių darbo užmokestis pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį, 2022 m. lapkričio mėn.

	Aukštas	Vidutinis	Žemas
Užsienio piliečiai	2 783	1 158	998
Lietuvos piliečiai	2 363	1 370	1 015

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

Didesnį užsienio piliečių darbo užmokestį aukštos kvalifikacijos lygmens darbuose galėjo lemti skirtingas pasiskirstymas tarp profesijų ir darbo užmokesčio skirtumai šiose profesijose – daugiausiai (22,5 proc.) užsieniečių dirbo Informacinių technologijų ir ryšių sistemų specialistais (4.3 lentelė).

4.3 lentelė. Samdomų užsienio piliečių aukštos kvalifikacijos lygmens darbuose pasiskirstymas pagal pagrindinius profesijų pogrupius, 2022 m., proc.

LPK kodas	LPK pavadinimas	Užsienio piliečių pasiskirstymas proc.
11	Teisės aktų leidėjai, vyresnieji valstybės tarnautojai, įmonių, įstaigų, organizacijų ir kiti vadovai	11,72
12	Administravimo ir komercijos vadovai	11,26
13	Gamybos ir specializuotų paslaugų srities vadovai	2,94
14	Viešbučių ir restoranų, mažmeninės prekybos ir kitų paslaugų srities vadovai	0,81
21	Fizinių mokslų ir inžinerijos specialistai	8,47
22	Sveikatos specialistai	2,74
23	Mokymo specialistai	6,74
24	Verslo ir administravimo specialistai	19,22
25	Informacinių technologijų ir ryšių sistemų specialistai	22,54
26	Teisės, socialinės srities ir kultūros specialistai	4,25
31	Jaunesnieji fizinių mokslų ir inžinerijos specialistai	2,86
32	Jaunesnieji sveikatos specialistai	0,89
33	Jaunesnieji verslo ir administravimo specialistai	3,47
34	Jaunesnieji teisės, socialinės srities, kultūros ir giminiškų profesijų specialistai	1,10
35	Informacinių ir ryšių sistemų technikai	1,01
IŠ VISO	LPK 1–3	100,00

Duomenų šaltinis: NŽIS, STRATA skaičiavimai

Užsieniečių, dirbančių aukštos kvalifikacijos lygmens darbuose, pasiskirstymas pagal pilietybę panašus kaip ir kitose darbo vietose. 2022 m. net ~60 proc. buvo iš Baltarusijos, Ukrainos ar Rusijos (4.4 lentelė).

4.4 lentelė. Samdomų užsienio piliečių aukštos kvalifikacijos lygmens darbuose pasiskirstymas pagal pilietybę, 2022 m., proc.

Pilietybė	Užsienio piliečių pasiskirstymas, proc.
Baltarusijos	27,6
Ukrainos	16,4
Rusijos	15,6
Nėra duomenų apie pilietybę*	14,2
Indijos	2,1
Latvijos	1,9
Turkijos	1,4
Lenkijos	1,4
Kitos	19,2

* Šie asmenys neturėjo pilietybės įrašo Gyventojų registre (pavyzdžiui, buvo atvykę su darbo viza iš trečiųjų šalių ar neprivalėjo registruotis Gyventojų registre, nes buvo Europos Sąjungos piliečiai).

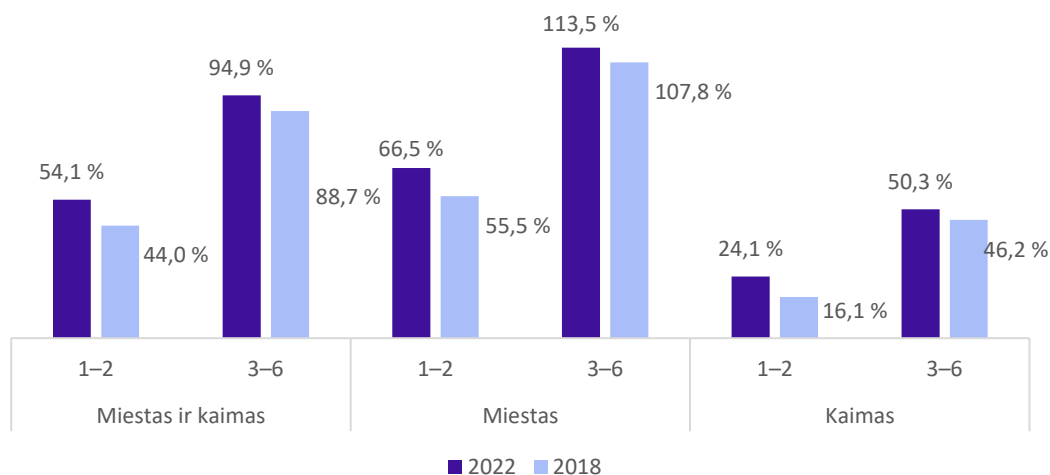
Duomenų šaltinis: NŽIS, STRATA skaičiavimai

5. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO FORMAVIMAS

5.1. Jaunimo ugdymas

Egzistuoja dideli skirtumai tarp miesto ir kaimo ankstyvoje žmogiškojo kapitalo ugdymo stadijoje ir tai gali turėti neigiamą įtaką jų karjerai ateityje. Įvairūs atlikti tyrimai rodo, kad ankstyvasis ugdymas ir priežiūra yra esminis toliau mokantis ir dirbant. Vaikai, dalyvavę ankstyvojo ugdymo programose, pasiekia geresnius rezultatus mokykloje, suaugę jie turi geresnes karjeros galimybes ir geresnę sveikatą, palyginti su tais, kurie šiose programose nedalyvavo. Taip pat tyrimai rodo, kad būsimas vaikų mokymasis ir vystymasis priklauso ne tik nuo ankstyvojo ugdymo prieinamumo, bet ir nuo jo kokybės. Oficialiosios statistikos duomenimis, vaikų iki 6 metų amžiaus dalyvavimas ankstyvajame ugdyme nuolat gerėja: 2018–2022 m. laikotarpiu 1–2 metų amžiaus vaikų, kurie dalyvavo ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme, dalis išaugo nuo 44,0 iki 54,1 proc., o 3–6 metų amžiaus – nuo 88,7 iki 94,9 proc.⁷⁰ Deja, skirtumas tarp kaimo ir miesto vaikų išlieka didelis (2022 m. miesto vaikų ankstyvojo ugdymo programose dalyvavo kelis kartus daugiau, palyginti su to paties amžiaus kaimo vaikais) (5.1 pav.).

5.1 pav. Vaikų, dalyvaujančių ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalis pagal gyvenamąją vietą ir amžiaus grupę (1–2 metai, 3–6 metai) 2018 ir 2022 m.

Duomenų šaltinis: VDA

Nors Lietuva tarp Europos Sąjungos šalių pirmauja pagal žmogiškojo kapitalo išsilavinimo pasiekimo lygį, tačiau įgytų žinių ir įgūdžių kokybė kelia nerimą ir gali tapti kliūtimi siekiant aukštesnės kvalifikacijos. Vidurinį išsilavinimą įgijusio jaunimo dalis šalyje išlieka viena aukščiausių EU27. 2022 m. Lietuvoje 18–24 m. jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo, dalis siekė 4,8 proc. (2021 m. – 5,3 proc.). Palyginimui, 2022 m. ES jaunimo, neįgijusio vidurinio išsilavinimo, dalis siekė vidutiniškai 9,6 proc.⁷¹ Geresniu nei Lietuvos rodikliu pasižymėjo tik keturios Europos Sąjungos valstybės: Kroatija, Airija, Graikija, Slovėnija. EUROSTAT duomenimis, tarp 25–34 m.

⁷⁰ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d909e7c3-6c3c-40ea-8739-9af95163d203#/>

⁷¹ EUROSTAT, kodas - EDAT_LFSE_14. Prieiga per internetą:

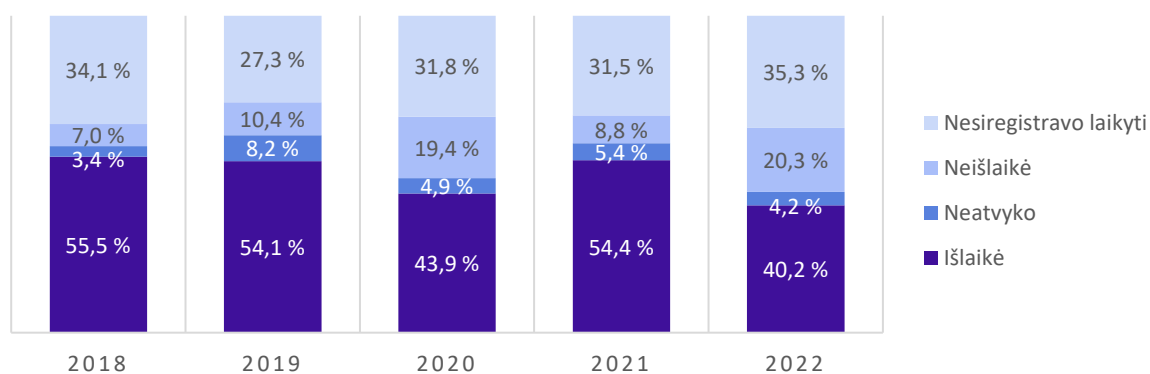
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_14/default/table?lang=en

suaugusiųjų aukštąjį išsilavinimą buvo įgiję 58,2 proc. Lietuvos gyventojų (2021 m. – 57,5 proc.)⁷². Pagal šį rodiklį Lietuva reikšmingai lenkė ES vidurkį (42 proc.).

Kalbant apie jaunimo pasiekimus, rezultatai signalizuoja tam tikrus iššūkius. **Mokinių lietuvių kalbos pasiekimai 2022 m. išliko gana panašūs kaip ir ankstesniais metais.** VBE ir PUPP rezultatai didelių svyravimų nerodo⁷³. Matematikos atveju pastebima, kad 2022 m. buvo prasčiausi rezultatai per paskutinius ketverius metus: PUPP balų vidurkis siekė vos 4,2 balo, o matematikos VBE išlaikiusių kandidatų dalis – 65,7 procentus laikusiųjų⁷⁴.

VBE rezultatai turi tiesioginę įtaką abiturientų galimybėms toliau tęsti mokslus šalies aukštosiose mokyklose. Stojant į AM studijas (išskyrus menus) abiturientai nuo 2024 m. turės būti išlaikę matematikos valstybinį egzaminą⁷⁵. Remiantis 2022 m. duomenimis, matematikos egzaminą išlaikė tik 40,2 proc. abiturientų, trečdalis – nesiregistravo laikyti (5.2 pav.). Todėl, jei panašios tendencijos išliks ir kitais metais, tai kiek mažiau nei 60 proc. abiturientų turės ribotą prieigą prie AM.

5.2 pav. Matematikos valstybinio brandos egzamino laikymo dinamika 2018–2022

Duomenų šaltinis: ŠVIS, STRATA skaičiavimai

Jaunuoliai iš pažeidžiamų socialinių grupių turi mažiau galimybių studijuoti AM, palyginti su jų bendraamžiais.

Siekiantiems gauti valstybės finansavimą studijoms nuo 2024 m. bus privaloma išlaikyti tris VBE⁷⁶: lietuvių kalbos, matematikos ir vieną pasirinktą. Remiantis ankstesnių metų tendencijomis, šiuos egzaminus išlaikiusiųjų dalis tarp mažas pajamas gaunančių šeimų moksleivių 2021 m. siekė 20 proc., tuo metu tarp likusių 2,4 karto daugiau – 47 procentus (palyginti su 2017 m. atotrūkis padidėjo 4 proc. p.) (5.3 pav.). Pasiekimų skirtumai tarp turėjusių specialiųjų poreikių ir likusių moksleivių – dar reikšmingesni (5.4 pav.). VBE išlaikė 14 proc. specialiųjų poreikių (kilusių dėl pagrindinės negalios) turėjusių moksleivių, o tarp likusių 3,3 karto daugiau (palyginti su 2017 m., atotrūkis padidėjo 3 proc. p.). Tris aptariamus egzaminus išlaikiusiųjų dalis tarp turinčių kitų specialiųjų poreikių 2017–2021 m. siekė 1–2 procentus⁷⁷. Pažymėtina, kad VBE išlaikymo lygio atotrūkis tarp jaunuolių iš skirtingų socialinių grupių augimas ateityje gali didinti galimybių įgyti aukštąjį išsilavinimą ir integruotis darbo rinkoje skirtumus.

⁷² EUROSTAT, kodas - EDAT_LFSE_04. Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_04/default/table?lang=EN

⁷³ PUPP Lietuvių kalbos ir literatūros (gimtoji) rezultatai: 6,26 (2018); 6,28 (2019); 6,5 (2021); 6,35 (2022). VBE lietuvių kalba ir literatūra išlaikiusiųjų dalis: 91,8 % (2018); 90,9 % (2019); 89,67 % (2020); 91,7 % (2021); 92,53 % (2022)

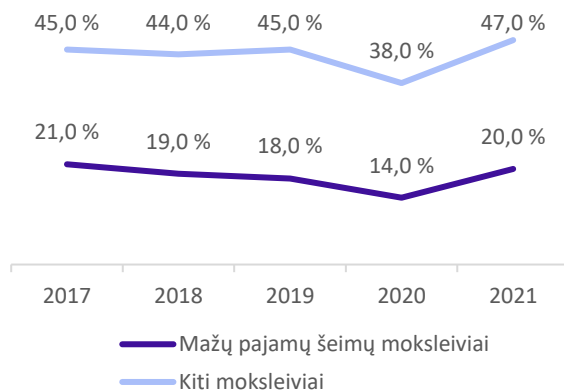
⁷⁴ PUPP matematikos egzaminų (laikiusių lietuvių kalba) rezultatai: 5,84 (2017); 5,29 (2019); 6,12 (2021); 4,22 (2022). VBE matematikos egzaminą išlaikiusiųjų dalis (pagrindinės sesijos mokinių rezultatai, be eksternų ir buvusių mokinių): 87,6 % (2018); 82,5 % (2019); 68,3 % (2020); 85,2 % (2021); 65,7% (2022).

⁷⁵ Mokslo ir studijų įstatymas (59 straipsnis). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.343430/ESzPCqBzUK?ifwid=3hujr223k>

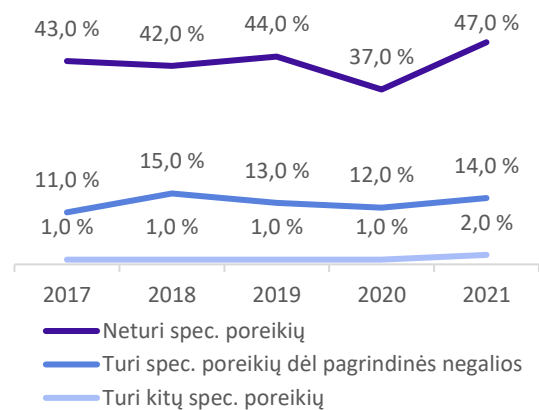
⁷⁶ Ten pat

⁷⁷ STRATA (2022). Lietuvos studijų būklė 2022. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2022/12/Lietuvos-studiju-bukle-2022.pdf>

5.3 pav. Moksleivių, išlaikiusių lietuvių kalbos, matematikos ir dar bent vieną pasirinktą VBE, dalis pagal šeimos pajamas*

5.4 pav. Moksleivių, išlaikiusių lietuvių kalbos, matematikos ir dar bent vieną pasirinktą VBE, dalis pagal specialiųjų poreikių kategoriją*

* Dalis skaičiuojama nuo 2015–2019 m. atitinkamai kategorijai priklausiusių dešimtokų skaičiaus

Duomenų šaltinis: ŠVIS, STRATA skaičiavimai.

Parengiamų absolventų pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimo lygį mažai atitinka darbo vietų pagal kvalifikacijos lygmenį struktūrą ir todėl AM absolventams kyla rizika dirbti žemesnės kvalifikacijos reikalaujančius darbus. Absolventų struktūroje dominuoja AM absolventai, nors ūkio darbo vietų struktūra kiek kitokia: aukšto ir vidutinio kvalifikacijos lygmens darbai sudaro panašias proporcijas (4.6 pav.). AM pirmosios pakopos absolventų dalis nuosekliai augo nuo 2018 m., o PM – tuo pačiu laikotarpiu mažėjo (5.1 lentelė). Viena priešasčių – žemas PM patrauklumas. Jis iš dalies sietinas su bendrojo ugdymo sistemoje vykdyta pagrindinių (dešimtmečių) mokyklų pertvarka, kuri įtakojo mokinių, ateinančių į PM iš bendrojo ugdymo sistemos, srautus. Pertvarkos metu išaugo progimnazijose besimokančiųjų mokinių dalis, kurie toliau mokymąsi tęsė gimnazijose, vykdančiose pagrindinio ugdymo antrąją dalį ir vidurinio ugdymo programą. Todėl gimnazistai, siekdami įgyti kvalifikaciją ir vidurinį išsilavinimą PM įstaigose galėjo rinktis tik tuo atveju, jei po 2 mokslo metų gimnazijoje apsispręstų nutraukti mokymąsi ir pereiti mokytis į PM įstaigą⁷⁸.

5.1 lentelė. AM ir PM absolventų pasiūla pagal išsilavinimo lygmenį (proc.) 2018–2022 m.

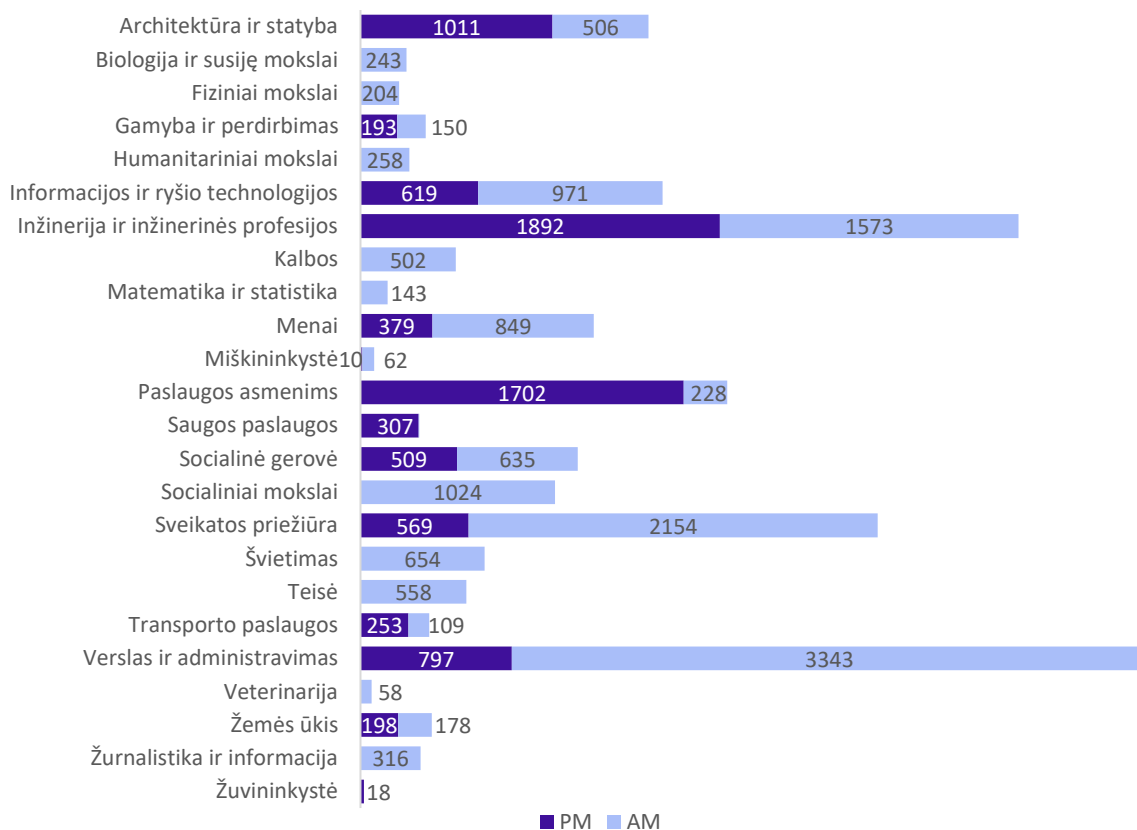
Metai	PM		AM
	ISCED 2	ISCED 3–4	ISCED 6
2018	4,3	40,0	55,8
2019	4,2	36,6	59,1
2020	4,3	34,4	61,3
2021	2,2	35,6	62,2
2022	2,5	34,0	63,5

Duomenų šaltinis: NŽIS, STRATA skaičiavimai

Vertinant realius skaičius, bendras parengiamų specialistų skaičius mažėja dėl mažėjančio bendro besimokančiųjų skaičiaus. 2022 m. AM pirmąją pakopą baigė 14,7 tūkst. jaunuolių, o PM – 8,5 tūkst. asmenų. Absolventų pasiūla pagal švietimo sritis pateikta 5.5 pav.

⁷⁸ STRATA (2022). Profesinis mokymas Lietuvoje 2021. Prieiga per internetą: https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2022/09/PMBA2021_LT_web.pdf

5.5 pav. PM (ISCED 3–4) ir AM (ISCED 6) absolventai pagal švietimo sritis 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, STRATA skaičiavimai

5.2. Suaugusiųjų mokymas

Suaugusiųjų mokymo aprėptis gerėja, tačiau atotrūkis tarp miesto ir kaimo vis dar didelis. Lietuvos gyventojų (25–64 metų mažiaus) mokymosi visą gyvenimą rodiklio reikšmė auga ir artėja prie EU27 vidurkio (2022 m. rodiklio reikšmė Lietuvoje buvo 8,5 proc., palyginti su EU27 vidurkiu – 11,9 proc.)⁷⁹. Nors pastaraisiais metais atotrūkis tarp miesto ir kaimo mažėjo, tačiau ir toliau išlieka didesnis už 2018 m. (5.6 pav.). Tarp priežasčių – skurdo lygio (didesnis kaime, nei mieste) apimtys⁸⁰ ir išsilavinimo skirtumai⁸¹ (miestuose didesnė gyventojų dalis yra įgijusi aukštąjį išsilavinimą, o būtent žmonės su aukštuoju išsilavinimu dažniau dalyvauja tolesniame mokyme⁸²). Atkreiptinas dėmesys, kad toliau išlieka aktualūs ir mokymosi apimčių tarp lyčių skirtumai: 2022 m. mokėsi 10,2 proc. Lietuvos moterų ir 6,8 proc. vyrų.

Remiantis STRATA atliktu tyrimu⁸³, suaugusiųjų mokymą riboja mažai lanksti mokymosi aplinka ir nepakankama mokymosi kursų / programų pasiūla. Kaip kliūtys mokymuisi buvo įvardinti sunkumai susimokėti už mokslus, suderinti darbo ir mokymosi grafiką. Taip pat gyventojų dalyvavimo formaliajame AM pagal amžių apimtys 2020 m. nesiekė ES vidurkio ir buvo mažesnės, lyginant su Latvija ir Estija⁸⁴. Tai gali būti nepakankamų AM pasirinkimų ir lankstumo galimybių vyresnio amžiaus vartotojams požymis.

⁷⁹ EUROSTAT, kodas - TRNG_LFS_02. Prieiga per internetą:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TRNG_LFS_02_custom_6253134/default/table?lang=en

⁸⁰ VDA duomenys. 2021 m. skurdo rizikos lygis kaime – 25,4 proc.; mieste – 17,4 proc.

⁸¹ VDA duomenys. 2022 m. „30-34 metų amžiaus gyventojų, įgijusių aukštą išsilavinimą, dalis“ kaime – 41,8 proc.; mieste – 69,2 proc.

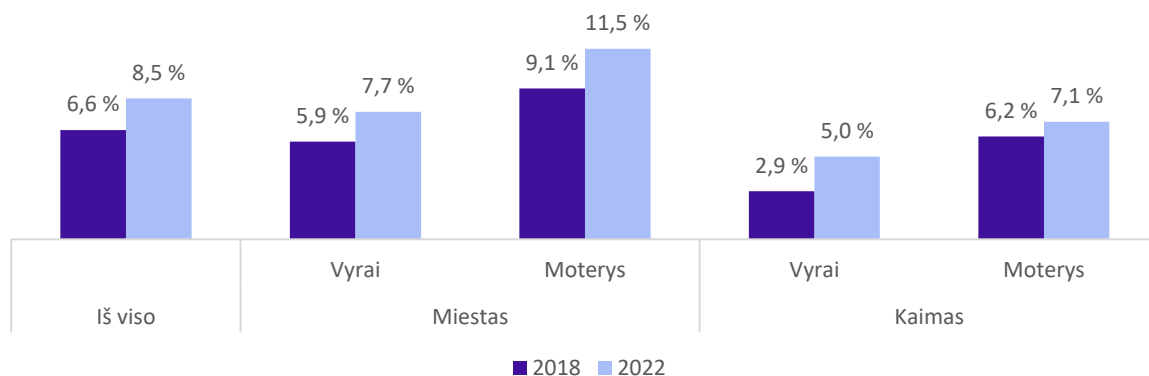
⁸² OECD (2022). Education at a Glance 2022: OECD Indicators. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>

⁸³ STRATA (2020). Mokymasis visą gyvenimą. Įpročiai, patrauklumas, barjerai, naudos suvokimas. Prieiga per internetą:

<https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2020-metai/svietimo-politika/20200108-MVG.pdf>

⁸⁴ OECD (2022). Education at a Glance 2022: OECD Indicators. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>

5.6 pav. Mokymosi visą gyvenimą lygio kaita 2018 ir 2022 m. pagal vietovę

Duomenų šaltinis: VDA

Darbdaviai nepakankamai aktyviai įsitraukia į šalies žmogiškojo kapitalo formavimą. Lietuva patenka tarp šalių, kurių darbuotojų dalyvavimo tęstiniame mokyme, finansuojamame darbdavių, rodikliai mažiausi⁸⁵. Tarp priežasčių – sumažėjusi įmonių, organizuojančių dirbančių asmenų profesinės kvalifikacijos tobulinimą, dalis (nuo 61,6 proc. 2015 m. iki 54,1 proc. 2020 m.). Taip pat sumažėjo tiesioginės įmonių išlaidos PM kursams (vienai kurso valandai 2015 m. skirta 14,0 eurų, o 2020 m. – 8,0 eurai)⁸⁶. Be to, reikšminga dalis (64 proc.) šalies įmonių tęstinio PM kainą yra įvardiję kaip priežastį, dėl kurios jos darbuotojams neteikia galimybių dalyvauti švietimo ir mokymo programose⁸⁷. Kadangi Lietuvoje darbas yra faktiškai pagrindinis veiksnys, motyvuojantis suaugusiuosius dalyvauti mokymesi, tai išlaidų darbuotojų mokymui mažėjimas gali turėti neigiamą įtaką suaugusiųjų mokymo apimtims.

5.3. Užsienio piliečių pritraukimas

Dėl Rusijos karo Ukrainoje ženkliai išaugo imigrantų ukrainiečių Lietuvoje skaičius ir jų tolesnė ateitis (grįžimas į savo šalį ar pasilikimas Lietuvoje) turės pasekmių žmogiškojo kapitalo plėtrai Lietuvoje. Imigrantas apibrėžiamas kaip asmuo, atvykęs į šalį, ketindamas gyventi naujojoje gyvenamojoje vietoje nuolat arba ne trumpiau kaip 12 mėnesių. Lietuvoje imigrantus galima sugrupuoti pagal jų kilmę (Lietuvos piliečiai, Europos Sąjungos valstybių piliečiai, ne Europos Sąjungos valstybių piliečiai) ir atvykimo priežastį (atvyko dirbti, mokytis, pabėgėliai). Pagal kilmę iki 2021 m. apie pusę imigrantų sudarydavo Lietuvos piliečiai (5.2 lentelė). 2022 m. situacija pasikeitė – tarp imigrantų dominavo Ukrainos piliečiai, kurie į Lietuvą atvyko dėl karo su Rusija. Kol kas nėra aišku, kokia dalis pabėgėlių iš Ukrainos norės pasilikti Lietuvoje ir kokia grįžti į savo šalį. Tačiau abiem atvejais žmogiškojo kapitalo situacija keisis. Vienu atveju Lietuvoje bus daugiau darbingo amžiaus žmonių, t. y. didesnė žmogiškojo kapitalo pasiūla, kitu – galimas staigus laisvų darbo vietų (ypač vidutinio kvalifikacijos lygmens) skaičiaus padidėjimas, lemiantis žmogiškojo kapitalo paklausos padidėjimą. Nežinomybės faktorius didina žmogiškojo kapitalo pasiūlos ir paklausos disbalanso riziką ilguoju periodu ir kelia iššūkių dėl pabėgėlių integracijos, sveikatos priežiūros, kitos socialinės apsaugos.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2022 m. grįžtančių lietuvių ir imigrantų iš kitų Europos Sąjungos šalių srautai ženkliai sumažėjo (5.2 lentelė). Priežastims įvardinti reikėtų daugiau informacijos, tačiau tai gali būti Lietuvos, kaip nepatrauklios darbo vietos EU27, ženklas.

⁸⁵ STRATA (2022). Profesinis mokymas Lietuvoje 2021. Prieiga per internetą: https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2022/09/PMBA2021_LT_web.pdf

⁸⁶ VDA. Įmonių išlaidos PM kursams. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize/>

⁸⁷ OECD (2021). Skills Strategy Lithuania: Assessment and Recommendations, OECD Skills Studies. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/14deb088-en>

5.2 lentelė. Imigrantų kaita pagal jų kilmę 2018–2022 m.

Metai	LT piliečiai	ES valstybių piliečiai	Ne ES valstybių piliečiai	Bendras imigrantų skaičius
2022	14 352	557	80 484	95 393
2021	23 712	941	20 205	44 858
2020	20 804	942	21 350	43 096
2019	20 412	872	18 783	40 067
2018	16 592	771	11 551	28 914

Duomenų šaltinis: Migracijos departamentas⁸⁸, skaičiavimai STRATA

Imigrantų, kurie gauna leidimus laikinai gyventi Lietuvoje darbo pagrindu, skaičius nuolat auga ir yra rizika, kad ekonomikai sulėtėjus jie dažniau nei lietuviai gali prarasti darbo vietas. Leidimai laikinai gyventi Lietuvoje išduodami įvairiais pagrindais. Pagal priežastį iki 2021 m. dauguma buvo išduota dėl ketinimo dirbti (t. y. kvalifikacija atitiko profesiją trūkstamų sąraše) (5.3 lentelė). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos migracijos politikoje naudojamos kvotos (2021 m. kvotos dydis buvo 32'200, o 2022 m. 35'600 žmonių). Remiantis turimais duomenimis, išduotų leidimų laikinai gyventi Lietuvoje darbo pagrindu skaičiai 2021 ir 2022 m. viršijo nustatytas kvotas. Be to, atvyko daug pabėgėlių, kurie taip pat dalyvauja darbo rinkoje (žr. 4.3 poskyrį). Tam tikri signalai byloja apie lėtėjančią ekonomiką, todėl prognozuojamas bedarbių skaičiaus augimas ir tikėtina, kad pirmiausia gali nukentėti užsienio piliečiai, o tai pareikalaus papildomų valstybės biudžeto išlaidų situacijai suvaldyti (socialinėms išmokoms, sveikatos paslaugoms ir pan.).

5.3 lentelė. Leidimų laikinai gyventi Lietuvoje skaičiaus kaita pagal priežastis 2018–2022 m.

	2018	2019	2020	2021	2022
Dirbti*	19 243	28 280	32 891	40 513	53 194**
Mokyti	2 834	2 948	2 843	3 583	3 828
Pabėgėliai					64 215

*Suma pagal du pagrindus: užsienietis ketina dirbti Lietuvos Respublikoje, kai jo profesija įtraukta į trūkstamų profesijų sąrašą arba Užimtumo tarnyba priėmė sprendimą, kad užsieniečio darbas atitinka Lietuvos Respublikos darbo rinkos poreikius; užsienietis ketina dirbti Lietuvos Respublikoje aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą

**Preliminarūs duomenys

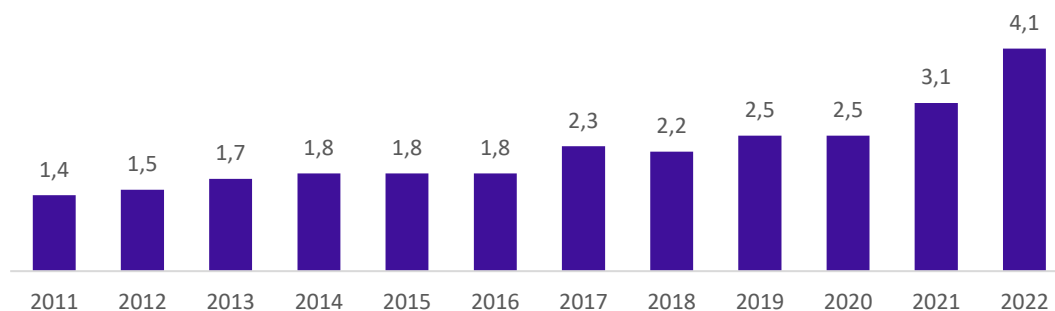
Duomenų šaltinis: Migracijos departamentas⁸⁹, skaičiavimai STRATA

Lietuvos AM patrauklumas tarp užsienio piliečių didėja – 2022 m. kas dešimtas šalies aukštosiose mokyklose studijuojantis buvo užsienietis. Įstojančių ir baigiančių studijas Lietuvoje užsienio piliečių skaičius stabiliai didėja ir per 11 metų patrigubėjo (nuo 1,4 tūkst. iki 4,1 tūkst.) (5.7 pav.). Užsienio piliečių dalis bendrame studentų skaičiuje irgi didėja (5.4 lentelė).

⁸⁸ Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenys (Migracijos metraščiai). Prieiga per internetą: <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/migracijos-metrasciai>

⁸⁹ Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenys (Migracijos metraščiai). Prieiga per internetą: <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/migracijos-metrasciai>

5.7 pav. Įstojusių į Lietuvos AM (visų pakopų studijas) užsienio šalių piliečių skaičius pagal mokslo metus, tūkst.

Duomenų šaltinis: ŠVIS, skaičiavimai STRATA

5.4 lentelė. Užsienio piliečių, studijuojančių Lietuvos aukštosiose mokyklose, dalis, palyginti su bendru studijuojančių asmenų skaičiumi, proc.

	2018	2019	2020	2021	2022
Užsieniečių, studijuojančių Lietuvos aukštosiose mokyklose, dalis, palyginti su bendru studijuojančių asmenų skaičiumi, proc.	5,6	6,3	7,3	8,6	10,3

Duomenų šaltinis: ŠVIS, STRATA skaičiavimai

Per 11 metų laikotarpį reikšmingai pasikeitė užsienio šalių, iš kurių atvyksta įstojusieji, pasiskirstymas: 2011 m. du trečdaliai įstojusiųjų sudarė Baltarusijos piliečiai, o 2022 m. nebuvo vienos dominuojančios užsienio šalies šiuo atžvilgiu ir daugiausiai įstojusiųjų (34 proc.) buvo iš Ukrainos (5.5 lentelė). Tokią didelę dalį Ukrainos piliečių tarp įstojusiųjų galima sieti su 2022 m. prasidėjusiu Rusijos karu Ukrainoje. Todėl įstojusiųjų užsienio piliečių skaičiaus padidėjimas gali būti laikinas ir ateityje grįžti į 2021 m. lygį.

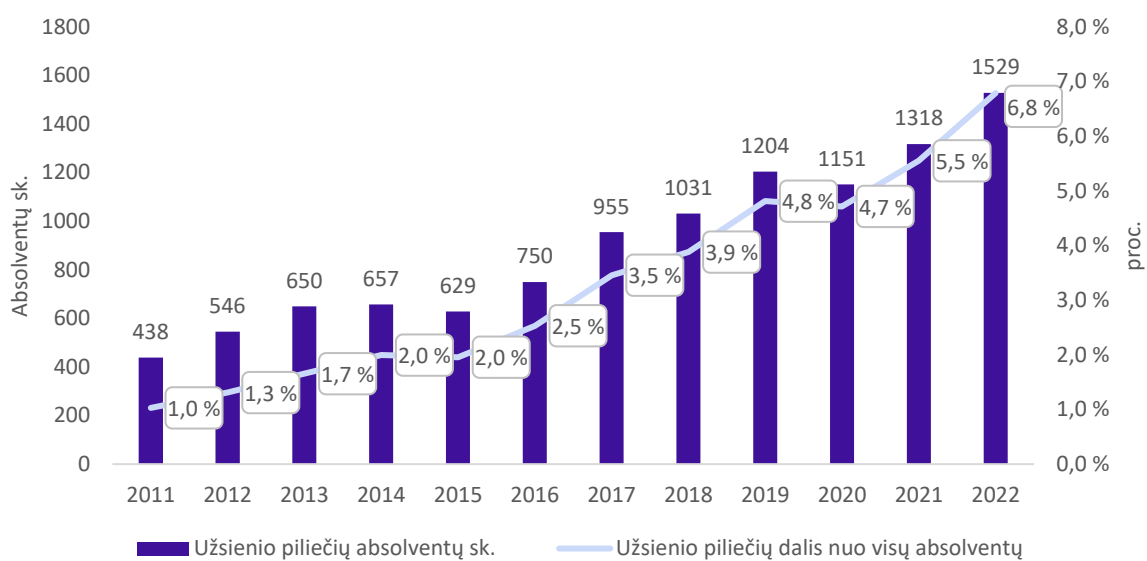
5.5 lentelė. Įstojusiųjų pagal pilietybę dalis nuo visų įstojusiųjų užsienio piliečių 2011 ir 2022 m., proc.

Pilietybė	2011 m.	2022 m.
Baltarusijos	66	14
Rusijos	6	3
Ukrainos	3	34
Kitos:	25	49
iš jų Indija		7
iš jų Nigerija		4
iš jų Pakistanas		3
iš jų Švedija		3

Duomenų šaltinis: ŠVIS, STRATA skaičiavimai.

Didėjant įstojusiųjų užsienio piliečių skaičiui, didėja ir sėkmingai baigusiu, t. y. kitų valstybių piliečių, kurie Lietuvoje įgijo aukštąjį išsilavinimą, skaičius (5.8 pav.). Tikėtina, kad dalis baigusiujų pasilieka dirbti Lietuvoje, tačiau koks procentas ir kaip jiems sekasi – informacijos nėra.

5.8 pav. Užsienio piliečių, kurie baigė AM (visų pakopų) studijas Lietuvoje, aprėpties dinamika pagal diplomo išdavimo metus, tūkst. ir proc.

Duomenų šaltinis: ŠVIS, STRATA skaičiavimai

6. ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS

PRIORITETINIUOSE LIETUVOS SEKTORIUOSE

Lietuva iki 2030 m. siekia „pereiti prie mokslo žiniomis, pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi ir didinti šalies tarptautinį konkurencingumą“⁹⁰. Šalies ekonomikos transformacijos pažangai užtikrinti orientuojamasi į didžiausio potencialo sumanosios specializacijos prioritetus – gyvybės mokslus⁹¹, inžinerinę pramonę, informacines ir komunikacines technologijas – atitinkančius sektorius (toliau prioritetiniai sektoriai). **Pažymėtina, kad prioritetinių sektorių aprėptis ir duomenų rinkimo tvarka dar nėra nusistovėjusi.** Skirtinguose strateginiuose dokumentuose ir tyrimuose vadovaujamosi skirtingomis prielaidomis nustatant prioritetinius sektorius atitinkančias ekonominės veiklos rūšis ir subjektus. Šiame skyriuje analizuojamų prioritetinių sektorių aprėptis detalizuota 2 priede.

6.1. Prioritetinių sektorių plėtra ir darbuotojai

Prioritetinių sektorių sukuriama bendroji pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis nuosekliai auga. Oficialiosios statistikos duomenimis, inžinerinės pramonės ir IKT sektoriai sukuria vis daugiau bendrosios pridėtinės vertės. Jos dalis Inžinerinės pramonės sektoriuje 2018–2021 m. išaugo nuo 5,7 iki 6,4 proc., IKT sektoriuje – nuo 5,0 iki 5,5 proc. Gyvybės mokslų sektoriuje tuo pačiu laikotarpiu rodiklio reikšmė faktiškai nekito ir 2021 m. sudarė apie 0,9 proc.

Našumo augimas Inžinerinės pramonės sektoriuje buvo mažesnis, palygini su kitais prioritetiniais sektoriais, tikėtina, dėl nepakankamo dėmesio darbuotojų įgūdžių tobulinimui. Nagrinėjamu laikotarpiu (2018–2021 m.) produktyvumas (darbo našumas) šalies ūkyje augo. 2021 m. sukurta pridėtinė vertė, tenkanti vienam darbuotojui, siekė 35,7 tūkst. eurų⁹². Prioritetiniuose sektoriuose pastebima tokia pati tendencija. Pažymėtina, kad IKT ir Gyvybės mokslų sektoriuose rodiklio reikšmė viršijo šalies rezultatą. Pavyzdžiui, IKT sektoriuje 2021 m. sukurta pridėtinė vertė vienam darbuotojui siekė 52,6 tūkst. eurų⁹³. Inžinerinės pramonės sektoriuje darbo našumas kito panašiais tempais kaip ir visos šalies mastu (2021 m. sukurta pridėtinė vertė vienam darbuotojui sudarė 35,8 tūkst. eurų).

Produktyvumo augimui didžiausią įtaką turi investicijos į technologijas ir žmogiškąjį kapitalą, t. y. įgūdžių tobulinimą. Atskirai apie gamybos modernizavimą ir darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą prioritetiniuose sektoriuose nėra prieinamų duomenų. Tam tikras prielaidas galima daryti, remiantis bendraisiais duomenimis (investicijų tendencijų tyrimų rezultatais, dirbančių asmenų profesinės kvalifikacijos tobulinimą organizuojančių įmonių statistika). Pavyzdžiui, 2022 m. pagal pramonės įmonių investavimo kryptis, gamybos modernizavimo tikslas sudarė 32 proc. (t. y. 6 proc. punktais daugiau, palyginti su 2021 m.)⁹⁴. Darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą 2020 m. organizavo maždaug pusė visų šalies įmonių (2020 m. – 54,1 proc.)⁹⁵. Panašus rezultatas apdirbamosios

⁹⁰ LR Vyriausybė (2020), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo.“ Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5/asr>

⁹¹ Remiantis Lietuvos gyvybės mokslų industrijos plėtros gairėmis, gyvybės mokslų sektorių siūloma apibrėžti kaip apimančią verslo įmones, mokslo ir studijų institucijas bei sveikatos priežiūros įstaigas, veikiančias farmacijos, biotechnologijų, iki-klinikinių ir klinikinių tyrimų, sveikatos informatikos, bioinformatikos ir medicinos inžinerijos srityse.

⁹² <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5c9b245f-20af-406a-b516-bc866da3a470#/>

⁹³ VDA duomenys

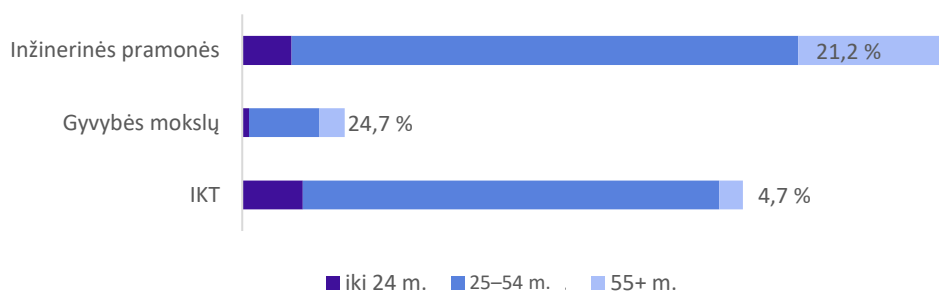
⁹⁴ VDA. Pramonės įmonių pagrindinės investavimo kryptys. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

⁹⁵ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R234#/>

gamybos (kurios pagrindu apibrėžiamas Inžinerinės pramonės sektorius ir dalis Gyvybės mokslų veiklos) veikloje (53,0 proc.). Kita vertus, informacijos ir ryšių įmonės gerokai dažniau organizavo savo darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą (2020 m. – 78,4 proc.⁹⁶).

Iš visų prioritetinių sektorių didžiausias darbuotojų pakeitimo dėl amžiaus poreikis numatomas Inžinerinės pramonės sektoriaus vidutinio kvalifikacijos lygmens darbuose. Remiantis oficialios statistikos duomenimis, 2022 m. prioritetiniuose sektoriuose dirbo apie 8,0 proc. samdomų šalies darbuotojų. Pagal darbuotojų skaičių didžiausias – Inžinerinės pramonės sektorius (2022 m. jame dirbo šiek tiek virš 58 tūkst. samdomų darbuotojų), mažiausias – Gyvybės mokslų (darbuotojų skaičius nesiekia 10 tūkst.). Vyresnių (55+) darbuotojų skaičius prioritetiniuose sektoriuose sudaro kiek daugiau nei 16 tūkst. asmenų. Dauguma jų (2022 m. 75,4 proc.) Inžinerinės pramonės darbuotojai. Todėl vertinant dirbančių asmenų pasiskirstymą pagal amžių matyti, kad didžiausias pakeitimo poreikis būtų Inžinerinės pramonės įmonėse (6.1 pav.).

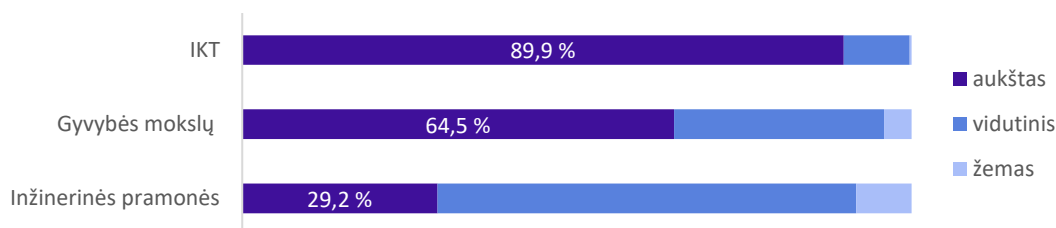
6.1 pav. Samdomų darbuotojų amžiaus struktūra pagal prioritetinius sektorius 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, STRATA skaičiavimai

Darbo vietų proporcijos pagal kvalifikacijos lygmenį skirtinguose sektoriuose skiriasi (6.2 pav.). IKT sektoriuje dominuoja aukštos darbuotojų kvalifikacijos reikalaujantys darbai, Inžinerinės pramonės sektoriuje – vidutinio kvalifikacijos lygmens profesijos. Vyresnių (55+) amžiaus darbuotojų pasiskirstymas atitinka darbų proporcijas pagal kvalifikacijos lygmenį, t. y. IKT sektoriuje daugumą sudaro aukštos kvalifikacijos, o Inžinerijos pramonės įmonėse – vidutinės kvalifikacijos darbuotojai.

6.2 pav. Samdomų darbuotojų prioritetiniuose sektoriuose pasiskirstymas pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį 2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, STRATA skaičiavimai

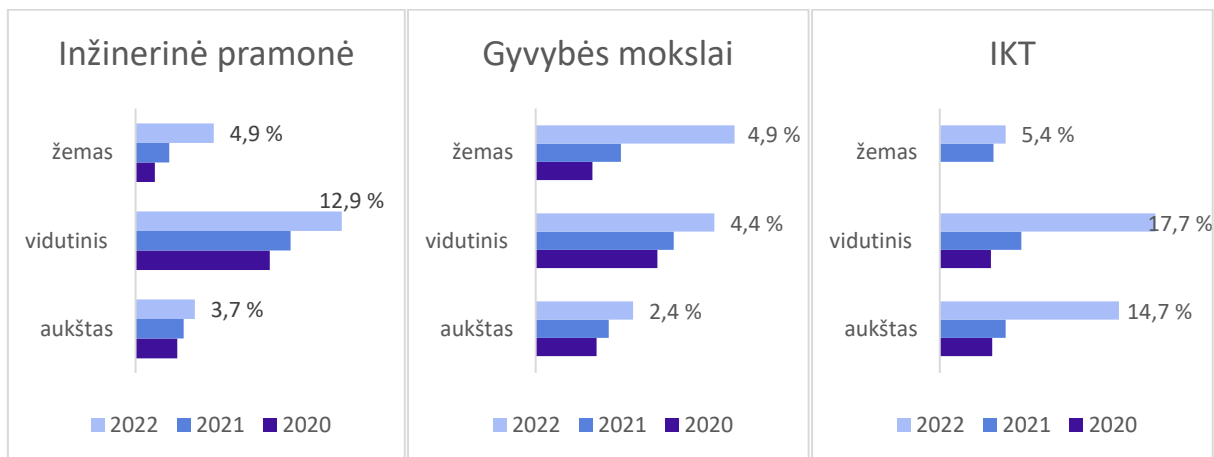
6.2. Užsieniečiai prioritetiniuose sektoriuose

Samdomų užsienių skaičius augo visuose prioritetiniuose sektoriuose, ir ypač IKT. Užsienio piliečių dalis tarp samdomų darbuotojų prioritetiniuose sektoriuose, panašiai kaip ir šalies mastu, augo visuose darbuose (6.3 pav.). Ypač tai būdinga IKT sektoriui, kur samdomų užsieniečių aukštos kvalifikacijos lygmens darbuose skaičius nuo 2021 m. išaugo maždaug trigubai. Jų dalis buvo net 4,5 karto didesnė, palyginti su proporcija šalies

⁹⁶ <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R234#/>

mastu (2022 m. – 3,3 proc., 4.7 pav.). Beveik trigubai išaugo ir vidutinio kvalifikacijos lygmens IKT samdomų darbuotojų – užsienio piliečių – skaičius.

6.3 pav. Užsienio piliečių prioritetiniuose sektoriuose pasiskirstymas pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį 2020–2022 m.

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

6.3. Žmogiškojo kapitalo prioritetiniams sektoriams formavimas

Sparčiai mažėjanti gamybos ir inžinerinių profesijų absolventų pasiūla gali lemti ilgalaikes žmogiškojo kapitalo problemas, ypač Inžinerijos pramonės sektoriuje. Sumaniosios specializacijos koncepcijoje numatyta identifikuoti ir ugdyti prioritetinių sektorių plėtrai reikalingus įgūdžius, tačiau ataskaitos rengimo metu jų sąrašai yra rengiami ir dar nepaskelbti. Todėl vertintos bendros absolventų pasiūlos tendencijos švietimo srityse, kurių absolventai galėtų dirbti prioritetiniuose sektoriuose. Pagrindinės analizuotos sritys: Gamyba ir perdirbimas, Informacijos ir ryšio technologijos, Inžinerija ir inžinerinės profesijos. Lyginant 2018 ir 2022 metus, sumažėjimas pastebimas tarp gamybos ir inžinerijos PM ir AM absolventų (6.1 lentelė). Turint omenyje, kad Inžinerijos sektoriuje yra vienas didesnių pakeitimo poreikių (6.1 pav.), tokios tendencijos nėra džiuginančios. Viena iš galimybių, galinčių pagerinti žmogiškojo kapitalo stokos problemos sprendimą, – gamybos ir procesų automatizavimas sektoriaus įmonėse. Informacijos ir ryšių technologijų srityje nagrinėjamu laikotarpiu absolventų skaičiai išaugo, ir ypač AM. Tikėtina, kad viena pagrindinių priežasčių – spartus darbo užmokesčio augimas: aukšto kvalifikacijos lygmens darbuose IKT sektoriuje vidutinis darbo užmokestis 2018–2022 m. išaugo maždaug 58,3 proc.

6.1 lentelė. AM (ISCED 6) ir PM (ISCED 3–4) absolventų skaičiaus atitinkamose švietimo srityse kaita 2018 ir 2022 m.

Švietimo sritis	PM		AM	
	2018	2022	2018	2022
Gamyba ir perdirbimas	740	193	472	150
Inžinerija ir inžinerinės profesijos	3 283	1 892	2 617	1 573
Informacijos ir ryšio technologijos	615	619	696	971

Duomenų šaltinis: NŽIS, skaičiavimai STRATA

1 priedas. Rodiklių aprašymai ir duomenų šaltiniai

Rodiklio pavadinimas	Aprašymas	Duomenų šaltinis
ŽMOGIŠKASIS KAPITALAS		
15–64 metų amžiaus darbo jėga	15–64 m. amžiaus užimtųjų gyventojų ir bedarbių skaičius (tūkst.)	VDA
25–64 metų amžiaus gyventojų, kurie įgiję aukštą išsilavinimą, dalis nuo visų gyventojų	25–64 m. amžiaus asmenų, turinčių ISCED 5, 6, 7, 8 išsilavinimą, dalis nuo visų gyventojų (proc.)	VDA
Gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė	Tikimybinis rodiklis, rodantis, kiek vidutiniškai metų gyvens kiekvienas gimęs arba sulaukęs tam tikro amžiaus žmogus, jeigu visą būsimą tiriamos kartos gyvenimą mirtingumo lygis kiekvienoje gyventojų amžiaus grupėje nekis (metai)	EUROSTAT
15–64 metų amžiaus užimtieji	Ataskaitinių metų lapkričio mėn. samdomais darbuotojais ir (arba) savarankiškai dirbančių 15–64 m. amžiaus Lietuvos piliečių dalis (proc.)	NŽIS
55 metų amžiaus ir vyresnių užimtųjų dalis nuo visų užimtųjų	Ataskaitinių metų lapkričio mėn. užimtų 55 metų ir vyresnių Lietuvos piliečių dalis nuo visų užimtų Lietuvos piliečių (proc.)	NŽIS
Tik savarankiškai dirbančių dalis nuo visų užimtųjų	Ataskaitinių metų lapkričio mėn. tik savarankiškai dirbančių 15–64 m. amžiaus Lietuvos piliečių dalis nuo visų to amžiaus užimtų Lietuvos piliečių (proc.)	NŽIS
Užsienio piliečių dalis nuo visų užimtųjų (užsienio piliečiai)	Ataskaitinių metų lapkričio mėn. samdomais darbuotojais ir (arba) savarankiškai dirbančių užsieniečių dalis nuo visų šalies užimtų gyventojų (proc.)	NŽIS
ŽMOGIŠKOJO KAPITALO PANAUDOJIMAS		
15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygis	15–64 m. užimtų gyventojų ir to paties amžiaus visų gyventojų santykis (proc.)	VDA
Samdomų darbuotojų struktūra pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį	Ataskaitinių metų lapkričio mėn. samdomų darbuotojų procentinis pasiskirstymas pagal LPK profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį: aukštas (LPK 1–3); vidutinis (LPK 4–8); žemas (LPK 9) (proc.)	NŽIS
Samdomų užsienio piliečių struktūra pagal profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį	Ataskaitinių metų lapkričio mėn. Lietuvoje samdomais darbuotojais dirbančių užsieniečių procentinis pasiskirstymas pagal LPK profesijų grupių kvalifikacijos lygmenį: aukštas (LPK 1–3); vidutinis (LPK 4–8); žemas (LPK 9) (proc.)	NŽIS
Samdomų užsienio piliečių aukšto lygmens kvalifikacijos profesijų grupėse nuo visų samdomų darbuotojų tose profesijų grupėse	Ataskaitinių metų lapkričio mėn. aukštos kvalifikacijos profesijų grupėse (LPK 1–3) samdomą darbą dirbančių užsieniečių dalis nuo visų samdomų darbuotojų tose profesijų grupėse (proc.)	NŽIS
AM absolventų vertikali įgūdžių neatitiktis	Aukštųjų mokyklų absolventų (ISCED 6–7), mokslus baigusiujų ataskaitiniais metais ir tų pačių metų lapkričio mėn. dirbusių samdomais darbuotojais LPK 4–9 profesijų grupėse, dalis nuo visų samdomą darbą dirbančių tų pačių metų aukštųjų mokyklų absolventų (ISCED 6–7) (proc.)	NŽIS
PM absolventų vertikali įgūdžių neatitiktis	Profesinių mokyklų absolventų, ataskaitiniais metais baigusių pirminio PM* programas (ISCED 2–4) ir tų pačių metų lapkričio	NŽIS

	mėn. dirbusių samdomais darbuotojais LPK 1– arba LPK 9 profesijų grupėse, dalis nuo visų samdomą darbą dirbančiųjų pačių metų pirminio PM absolventų (ISCED 2–4) (proc.)	
ŽMOGIŠKOJO KAPITALO FORMAVIMAS		
25–64 metų amžiaus gyventojų mokymosi visą gyvenimą lygis	25–64 metų amžiaus gyventojų, per keturias savaites dalyvavusių formaliajame arba neformaliajame mokyme, ir to paties amžiaus visų gyventojų santykis (proc.)	EUROSTAT
Nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio 15–24 metų amžiaus jaunimo dalis	15–24 m. amžiaus gyventojų, kurie tenkina šias dvi sąlygas: nedirba (yra bedarbiai arba ekonomiškai neaktyvūs); nesimoko ir nedalyvauja mokymuose (per keturias savaites iki apklausos nedalyvavo formaliajame arba neformaliajame mokyme) dalis tarp visų šio amžiaus gyventojų (proc.)	VDA
Užsienio piliečių dalis tarp AM (visų pakopų) studentų	Ataskaitiniais metais Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojančių užsienio piliečių dalis tarp visų tais metais Lietuvos aukštosiose mokyklose visų pakopų studijuojančių studentų	NŽIS
PM ir AM absolventų skaičius	Ataskaitiniais metais mokslus baigusių pirminio PM* programų (ISCED 2–4) ir AM pirmosios pakopos (ISCED 6) absolventų skaičius	NŽIS
AM ir PM absolventų pasiskirstymas pagal kvalifikaciją	Ataskaitinių metų AM (ISCED 6) ir pirminio PM* (ISCED 2–4) absolventų pasiskirstymas pagal kvalifikacijos lygmenį: aukštasis (ISCED 6); PM su viduriniu (ISCED 3–4) PM be vidurinio (žemesnis nei vidurinis) (ISCED 2)	NŽIS

*Pirminis PM - profesinis mokymas, įprastai skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti (LR Profesinio mokymo įstatymas).

2 priedas. Prioritetinių sektorių aprėptis

Prioritetinis sektorius	MTEPI prioritetas	Prioriteto tematika	EVRK kodai
<i>Gyvybės mokslų</i>	Sveikatos technologijos ir biotechnologijos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Molekulinės technologijos medicinai ir biofarmacijai. 2. Pažangios taikomosios technologijos asmens ir visuomenės sveikatai. 3. Pažangi medicinos inžinerija ankstyvai diagnostikai ir gydymui. 4. Saugus maistas ir tvarūs agrobiologiniai išteklių. 	C21.20 Farmacinių preparatų gamyba; C26.60 Švitinimo, elektromedicininės ir elektroterapinės įrangos gamyba; C32.5 Medicinos ir odontologijos prietaisų, instrumentų ir reikmenų gamyba; M72.11 Biotechnologijos moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla; M72.19.20 Gamtos mokslų tiriamieji ir taikomieji darbai; M72.19.40 Medicinos mokslų tiriamieji ir taikomieji darbai
<i>Inžinerinės pramonės</i>	Nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fotonika ir lazerinės technologijos. 2. Pažangiosios medžiagos ir konstrukcijos. 3. Lanksčios produktų kūrimo, gamybos ir procesų valdymo, dizaino technologijos. 4. Energijos vartojimo efektyvumas, išmanumas. 5. Atsinaujinantys energijos išteklių. 	C22 Guminių ir plastikinių gaminių gamyba C24 Pagrindinių metalų gamyba C25 Metalų gaminių, išskyrus mašinas ir įrenginius, gamyba C26 Kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba C27 Elektros įrangos gamyba C28 Niekur kitur nepriskirtų mašinų ir įrangos gamyba C29 Variklių transporto priemonių, priekabų ir puspriekabių gamyba C30 Kitų transporto priemonių ir įrangos gamyba
<i>Informacinių ir komunikacinių technologijų</i>	Informacinės ir ryšių technologijos	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dirbtinis intelektas, didieji ir paskirstytieji duomenys, įvairiarūšė analizė, apdorojimas ir diegimas. 2. Daiktų internetas. 3. Kibernetinis saugumas. 4. Finansinės technologijos ir blokų grandinės. 5. Audiovizualinių medijų technologijos ir socialinės inovacijos. 6. Išmaniosios transporto sistemos. 	J61 Telekomunikacijos J62 Kompiuterių programavimo, konsultacinė ir susijusi veikla J63 Informacinių paslaugų veikla

Kuriame pamatus pagrįstiems ir
įžvalgiems viešosios politikos sprendimams